

Međunarodna izložba božićnih jaslica
ISUS U NAŠEM DOMU

JESUS IN OUR HOME
INTERNATIONAL X'mas Cribs Exhibition

22.12.2024. - 6.1.2025.

ISUS U NAŠEM DOMU
Jesus in our home
Jezus u našem domu
Gesù a casa nostra
耶穌在我们的家

Povodom proglašenja
SVETE GODINE 2025.
Spes non confundit
Nada ne razočarava

SVEČANO OTVORENJE
Četvrti nedjelja došašća
22. prosinca 2024. u 18:00

Obiteljska kuća Paviša
Dravska 38, Kalinovac
“*Izložbeni prostor Ledine*”

Blagoslov predvodi preuzvišeni
g. mons. Josip Mrzljak
varaždinski biskup u miru

Gost predavač
Prof. dr. sc. S. Nabywaniec

Izložba je otvorena
svaki dan od 17:00 do 19:00
od 22.12.2024. do 6.01.2025.

Izložba je i dobrotvornog
karaktera za djecu u Bocvani

Zemlje prijatelji: Vatikan, Poljska, Italija,
Slovenija, Španjolska, Meksiko, Češka, Slovačka,
Mađarska, Južna Afrika, Tajland, Bocvana

Organizatori:
Župa Sv. Luke, ev. Kalinovac
Mons. Jan Maria Chun Yean Choong
Obitelji Paviša i Vrabčević uz rodbinu i prijatelje

Međunarodna izložba
POZIVNIČA božićnih jaslica

INTERNACIONAL INVITATION
Christmas Cribs Exhibition

JESUS IN OUR HOME
Isus u našem domu
Jezus u naszym domu
Gesù a casa nostra
耶穌在我们的家

On the Occasion of the Declaration
of the **HOLY YEAR 2025**
Spes non confundit
Hope does not disappoint

GRAND OPENING
Fourth Sunday of Advent
22 December 2024 at 18:00

Paviša family home
Dravska 38, Kalinovac
“*Ledine Exhibition Venue*”

The blessing will be led by
H.E. Mons. Josip Mrzljak
Bishop Emeritus of Varaždin

Guest Speaker
Prof. Dr. S. Nabywaniec

The exhibition will be open
daily from 17:00 to 19:00
from 22.12.2024 to 6.01.2025

This is a charity exhibition
for children in Botswana

Partner countries: Vatican, Poland, Italy,
Slovenia, Spain, Mexico, Czechia, Slovakia,
Hungary, South Africa, Thailand, Botswana

Organizers:
Parish of St. Luke in Kalinovac
Mons. Jan Maria Chun Yean Choong
Paviša & Vrabčević family, relatives & friends

Uvod

Dragi posjetitelji izložbe i poštovani čitatelji,

S velikom radošću i dubokom zahvalnošću predstavljamo ovu brošuru koja sadrži informacije o izloženim eksponatima na ovoj Međunarodnoj izložbi Božićnih jaslca. Ovaj izuzetni događaj po prvi puta se održava u ovom kraju, a omogućila ga je predana inicijativa Župe sv. Luke Evanđelista u Kalinovcu, monsinjora Jana Marie Chun Yean Choonga, monsinjora Daria Paviše obitelji Paviša i Vrabčević, njihovih rođaka i prijatelja, kao i suradnja brojnih zemalja, uključujući Vatikan, Poljsku, Italiju, Sloveniju, Španjolsku, Meksiko, Češku, Slovačku, Mađarsku, Južnu Afriku, Tajland, Maleziju i Bocvanu.

Usprkos mnogim izazovima koji nas okružuju, kako u našoj neposrednoj blizini, tako i u udaljenim kutovima svijeta, poput ratova i oružanih sukobe koji su donijeli velike tragedije i prestrašno ljudsko stradanje. Kroz ovu izložbu želimo prenijeti bezvremensku poruku mira, jer Krist je Princ Mira. Njegovo božansko rođenje i svezremenska prisutnost donijeli su konačnu pomirbu—između Boga i čovjeka, među ljudima te među društvima i narodima. Ovom izložbom pozivamo sve ljude dobre volje da se zamisle nad neizrecivom ljepotom Utjelovljene Riječi, čija ljubav prema miru ostaje nenadmašna.

Zahvala

Prije nego što predstavimo našu zbirku jaslca, želimo uputiti najdublje zahvale. Prvenstveno izražavamo svoju zahvalnost

Introduction

Dear Visitors to the Exhibition and Esteemed Readers,

With great joy and profound gratitude we present this booklet, which encompasses the details of the exhibits showcased in this International Christmas Cribs Exhibition. This exceptional event, held in this region for the very first time, is made possible through the dedicated initiative of the Parish of St Luke the Evangelist in Kalinovac, Mons. Jan Maria Chun Yean Choong, Mons. Dario Paviša, the Paviša and Vrabčević families, their relatives, and friends, as well as the collaboration of numerous nations, including the Vatican, Poland, Italy, Slovenia, Spain, Mexico, the Czech Republic, Slovakia, Hungary, South Africa, Thailand, Malaysia, and Botswana.

Amidst the myriad challenges that confront us, both close to home and across the distant corners of the world, we are reminded of the wars and armed conflicts that have wrought innumerable tragedies and profound human suffering. Through this exhibition, we seek to convey the timeless message of peace, for Christ is the Prince of Peace. His divine arrival and abiding presence have brought about the ultimate reconciliation—between God and man, among mankind, and between societies and nations. With this exhibition, we call upon all those of good will to reflect upon the ineffable beauty of the Word incarnate, whose love for peace remains unsurpassed.

Thanksgiving

Before introducing our collection of nativity scenes, we would like to extend our deepest thanks. First and foremost, we

Svemogućem Bogu, čija je providnost omogućila ostvarenje ovog događaja. Sjećamo se posebno dirljivog razgovora s našim cijenjenim prijateljem, dr. Francescom Mieleom, tajnikom Ureda za kulturnu baštinu biskupije Reggio Emilia i strastvenim kolekcionarom jaslica. Dr. Miele ljubazno je posudio 25 jaslica iz svoje bogate privatne zbirke—prvi puta da su ovakvi vrijedni eksponati izloženi izvan granica Italije.

Dok smo mu izrazili našu iskrenu zahvalnost za njegovo povjerenje i velikodušnost, bez kojih ova izložba ne bi bila tako bogata, u svojoj skromnosti nas je podsjetio da je pravi protagonist ovog projekta nitko drugi nego Isus Krist. Jer bez Njegove Utjelovljene Riječi—Riječi koja je postala tijelo—ne bismo imali radost proslave Božića. Riječi dr. Mielea bile su duboke i istinite: božanska ljubav očitovana u rođenju Krista izvor je najveće inspiracije za ovu izložbu.

Duboko smo zahvalni mnogim pojedincima čija su velikodušnost i nesebična pomoć omogućili održavanje ovog događanja. Njihova podrška—bila ona duhovna, fizička ili materijalna—bila je neprocjenjiva. Među njima su crkveni dostojanstvenici, dobri prijatelji i ljudi dobre volje, koji su velikodušno donirali ili posudili svoje božićne jaslice za ovu prigodu; njihova će se imena spomenuti u katalogu. Preostale jaslice vlasništvo su mons. Yeana i mons. Daria. Izražavamo duboku zahvalnost svim onima koji su doprinijeli, čija se imena možda ne nalaze na popisu, ali će njihova dobrota i podrška zauvijek ostati urezana u našim srcima.

express our gratitude to Almighty God, whose providence has enabled this event to come to fruition. We recall a particularly poignant conversation with our esteemed friend, Dr Francesco Miele, Secretary of the Diocesan Cultural Heritage Office of Reggio Emilia and an ardent collector of nativity scenes. Dr Miele has graciously lent 25 cribs from his extraordinary private collection—the first occasion on which such treasures have been exhibited beyond the borders of Italy.

As we conveyed our heartfelt appreciation for his trust and generosity, without which this exhibition would not have achieved such richness, he humbly reminded us that the true Protagonist of this endeavour is none other than Jesus Christ Himself. For without His Incarnation—the Word made flesh—we would not have the joy of celebrating Christmas. Dr Miele's words were as profound as they were true: the divine love manifested in the birth of Christ is the ultimate source of inspiration for this exhibition.

We are profoundly indebted to the many individuals whose generosity and selfless contributions have made this event possible. Their support—whether spiritual, physical, or material—has been truly invaluable. Amongst them are ecclesiastical dignitaries, good friends, and people of goodwill, all of whom have graciously donated or lent their Christmas cribs for this occasion; their names will be honoured in the catalogue. The remaining cribs are the property of Monsignor Yean and Monsignor Dario. We extend our heartfelt gratitude to all those who have contributed, even if their names are not explicitly listed, for their kindness and support will forever remain etched in our hearts.

Klasifikacija jaslica

Klasifikacija i organizacija zbirke ovakve raznolikosti predstavlja poseban izazov. Logičan početni pristup mogao bi biti kategorizacija jaslica prema kontinentu ili zemlji podrijetla. Međutim, ovaj pristup pokazao se nepraktičnim jer mnoge jaslice, poput onih iz vatikanske zbirke, nemaju specifičnu dokumentaciju o svom porijeklu ili darovateljima. Osim toga, regionalne varijacije unutar pojedinih zemalja dodaju još jedan sloj složenosti. U Peruu, na primjer, jaslice izrađene u Limi značajno se razlikuju od onih iz Arequipe, svaka odražavajući specifične lokalne tradicije.

Modernizacija i globalizacija u ovom slučaju dodatno kompliciraju stvari jer jaslice mogu odražavati određeni kulturološki stil, ali biti proizvedene na potpuno drugom mjestu. Na primjer, kineska majstorska izrada često stvara jaslice u europskom stilu. Zanimljivo je da peruanski obrtnici stvaraju jaslice koje odražavaju kulturne estetske značajke različitih zemalja, uključujući Kinu i Australiju—predmete koji se često teško pronalaze u njihovim zemljama inspiracije.

Zbog toga smo se odlučili klasificirati jaslice prema materijalima korištenim u njihovoj izradi. Ovaj pristup, iako naizgled jednostavan, nije bez svojih složenosti. Mnoge jaslice kombiniraju različite materijale, osobito složeniji eksponati koji uključuju figurice smještene u slojevite umjetničke trukture. Napuljske jaslice, primjerice, poznate su po sofisticiranoj upotrebi terakote, tkanine, drva i prirodnih materijala.

Crib Classification

The classification and organisation of a collection as diverse as this present a unique challenge. A logical initial approach might be to categorise the cribs by continent or country of origin. However, this method proved impractical, as many cribs, such as those within the Vatican collection, lack specific documentation regarding their provenance or donors. Moreover, regional variations within individual countries add another layer of complexity. In Peru, for instance, nativity scenes crafted in Lima differ significantly from those originating in Arequipa, each reflecting distinctive local traditions.

Modern globalisation further complicates matters, as nativity scenes may represent a particular cultural style yet be manufactured elsewhere. For example, Chinese craftsmanship frequently produces cribs styled after European traditions. Curiously, Peruvian artisans create nativity scenes reflecting the cultural aesthetics of various nations, including China and Australia—items that are often challenging to locate within their countries of inspiration.

Consequently, we have opted to classify the cribs based on the materials used in their construction. This method, while seemingly straightforward, is not without its intricacies. Many cribs incorporate a combination of materials, particularly the more elaborate examples that include figurines set within detailed, house-like structures. Neapolitan cribs, for instance, are renowned for their intricate use of terracotta, fabric, wood, and natural elements.

Ipak, klasifikacija temeljem materijala ostaje najprikladniji pristup, jer odražava razvoj jaslica kroz stoljeća, oblikovan dostupnošću resursa i genijalnom majstroskom maštom regionalnih obrtnika i umjetnika.

Ovaj katalog prikazuje jaslice u sljedećim kategorijama: drvo, glina i terakota, keramika i porculan, vosak, prirodni biljni materijali, gips i kreda, plastika i smola, metal te ostalo. Kategorija „Ostalo“ obuhvaća različite materijale koji, zbog njihovog manjeg broja, ne čine zasebnu kategoriju. Svaka sekcija započinje kratkim opisom tehnika korištenih u izradi i njihovog povijesnog značaja.

Dodatno, istaknute su tri posebne zbirke. Prva je vatikanska zbirka, koja obuhvaća jaslice darovane Svetom Ocu, a kasnije stečene putem dobrotvornih aukcija. Druga zbirka prikazuje odabrane eksponate iz privatne zbirke dr. Francesca Mielea, omogućujući posjetiteljima rijedak uvid u njegov izniman opus umjetnina s božićnom tematikom. Treća sekcija sadrži zbirke iz Hrvatske: jedna prikazuje jaslice koje su izradili učenici Osnovne škole Ivan Lacković Croata u Kalinovcu, dok druga donosi zbirku jaslica posuđenu od udruge Peski Art iz grada Đurđevca.

Slijedi inspirativna priča o Uršulinama u Bocvani, koja prikazuje njihovu misijsku djelatnost među autohtonim stanovništvom, dok zajednički stvaraju vlastite Božićne jaslice—skromne, ali bogate vjerom i simbolikom.

Nonetheless, this material-based classification remains the most effective approach, as it reflects the evolution of nativity scenes over the centuries, shaped by the availability of resources and the artistry of regional craftsmanship.

This booklet presents the cribs in the following categories: wood, clay and terracotta, ceramic and porcelain, wax, natural plant materials, plaster and chalkware, plastic and resin, metal, and others. The "Others" category encompasses a variety of materials that, due to their limited number, do not form a distinct category of their own. Each section begins with a brief description of the techniques used and their historical significance.

Additionally, three special collections are featured. The first is the Vatican collection, which includes cribs donated to the Holy Father and later acquired through charity auctions. The second showcases selections from the private collection of Dr Francesco Miele, offering visitors a rare opportunity to explore his remarkable assembly of nativity art. The third section presents collections from Croatia: one highlights cribs crafted by students of Ivan Lacković Croata Elementary School in Kalinovac, while another displays a selection of cribs lent by association Peski Art from the city of Đurđevac.

Following these, an inspiring story unfolds about the Ursuline Sisters in Botswana, highlighting their missionary work among the indigenous people as they collaborate to create their own Christmas cribs—humble yet rich in faith and symbolism.

Na kraju, katalog uključuje odjeljak posvećen slikama s temom božićnih jaslica.

Na završetku, ovaj katalog donosi cjeloviti tekst poljskog svećenika, prečasnog prof. dr. dc. Stanisława Nabywańca o povijesnom razvoju božićnih jaslica u Poljskoj, koji je dostupan na tri jezika: hrvatskom, poljskom i engleskom.

Zaključak

Dok uživate u ovoj izložbi, ljubazno vas podsjećamo da je riječ o dobrotvornoj akciji. Sav prihod bit će usmjeren Uršulinama u Bocvani, poznatom kao Red Svete Uršule, koje pružaju predanu brigu djeci u toj zemlji. Vaša velikodušnost, koliko god skromna bila, duboko je cijenjena i pridonijet će ovom plemenitom cilju. Zahvaljujemo vam na podršci i želimo da ljepota ovih jaslica bude izvor razmišljanja i radosti tijekom ovog blagdanskog razdoblja.

Želimo svima sretan i blagoslovljen Božić.

Organizatori

Finally, the catalogue features a section dedicated to nativity-themed paintings.

At the conclusion, this booklet presents the complete text prepared by Rev. Father Prof. Stanisław Nabywaniec on the historical development of nativity scenes in Poland in three languages: Croatian, Polish and English.

Conclusion

As you immerse yourselves in this exhibition, we kindly remind you that this is a charitable endeavour. All proceeds will be directed to the Ursulines, also known as the Order of Saint Ursula, in Botswana, who provide devoted care to children in Botswana. Your generosity, however modest, is deeply valued and will contribute to this noble cause. We thank you for your support and wish that the beauty of these nativity scenes inspires reflection and joy during this festive season.

We wish everyone a blessed Christmas.

Organisers

*Zahvaljujemo obitelji Šola što su omogućili
tiskanje ove knjižice/kataloga*

*Urednik: Mons. Jan Maria Chun Yean Choong
Kalinovac, 22. prosinca 2024.*

Visitation of Mary to Elizabeth, oil on canvas by Nika Skendrović, 2024,
gift from Subota and Šostarić families

Pohod Marije Elizabeti, ulje na platnu, Nika Skendrović, 2024.,
dar obitelji Subota i Šostarić.

Poštovani čitatelji i posjetitelji
Međunarodne izložbe jaslica
u Kalinovcu!

Ponajprije Vas sve pozdravljam i želim
Vam ugodnu šetnju ovom izložbom
jaslica.

Naravno, radi se o božićnim jaslicama, a
te jaslice su uvijek pravi, izvorni i
središnji simbol Božića, tog velikog,
razdraganog kršćanskog blagdana.
Usuđujem se reći da su božićne jaslice
jedini pravi simbol duhovne vrijednosti
Božića. Božića žkoji u svim ljudima
probuđuje duboko ljudske humane i
dobronamjerne osjećaje. Zato i želimo i
pjevamo “kad bi Božić barem bio baš
svaku subotu” tj. svakog dana, kako bi
nam svakog dana bilo milo i ljepo živjeti
u dobrim i srdačnim međuljudskim
odnosima.

Možda baš i ova izložba božićnih jaslica
želi produžiti trajanje Božićnih blagdana i
reći nam da smo pozvani biti ljudi baš
svakog dana. Od srca zahvaljujem
glavnim organizatorima ove
Međunarodne izložbe na njihovom trudu
i zanimanju, a to su mons. Dario Paviša,
domaći sin, tajnik Apostolske nuncijature
u Južnoj Africi, Botsvani, Esvatiniju,
Lesotu i Namibiji i mons. Jan Maria Chun
Yean Choong iz Državnog tajništva Svete
Stolice u Vatikanu, koji su za ovu priliku
prikupili jaslice iz više od 40 zemalja

Dear readers and visitors of the
International Christmas Cribs Exhibition
in Kalinovac,

It is my pleasure to warmly welcome you
and wish you an enjoyable visit to this
special exhibition of nativity scenes.

These Christmas cribs have always been
the true, original, and central symbol of
Christmas, the great and joyous Christian
celebration. I dare say that the nativity
scene represents the deepest spiritual
value of Christmas—a season that
awakens in all of us profoundly human,
compassionate, and kind-hearted
feelings. This is why we sing, “If only
Christmas could be every Saturday,”
wishing for the spirit of Christmas to fill
our lives every day, so we might live each
day with goodwill and harmony in our
relationships with others.

Perhaps this exhibition of Christmas
nativity scenes serves as a way to extend
the joy of the Christmas season,
reminding us of our call to live as truly
good and caring people every single day.
I want to express my heartfelt gratitude to
the main organizers of this International
Exhibition for their hard work and
dedication: Monsignor Dario Paviša, a
native of Kalinovac and Secretary of the
Apostolic Nunciature in South Africa,
Botswana, Eswatini, Lesotho, and
Namibia, and Monsignor Jan Maria Chun

svijeta, uključujući Vatikan, Poljsku, Italiju, Sloveniju, Španjolsku, Meksiko, Češku, Slovačku, Mađarsku, Južnoafričku Republiku, Tajland, Maleziju i Bocvanu.

Duhovni simboli i osjećaji Božića iz raznih zemalja svijeta sada se vide i osjećaju u našoj župi Kalinovac. Također, mislim da ova izložba i nadilazi naš Kalinovac zato je potrebno poslati ovu izložbu i na put po našoj Domovini, ali i svijetu.

Od srca zahvaljujem i našem Svetom ocu papi Franji što nam je dao jedne jaslice za ovu izložbu te nas je tim činom i blagoslovio. Zahvala od srca ide i našem varaždinskom biskupu ordinariju mons. Boži Radošu na podršci i što nam je i on dao jedne jaslice koje datiraju iz 18. stoljeća.

No, dragi prijatelji, dosta ljudskih riječi. Dopustimo da nam u tišini naše duše i našeg srca govori Božić, mali Bog, Isus koji se je utjelovio i rodio u štalici u jaslicama, jaslama na oštroj slami kako bi trpio i otkupio nas ljude od naših zloća koje nažalost činimo jedni drugima.

Dragi prijatelji,
želim Vam od srca čestit Božić i sretnu cijelu novu godinu!

*Vlč. Ivica Gladoić
župnik župe Kalinovac
i upravitelj župe Budrovac*

Yean Choong from the Secretariat of State of the Holy See in the Vatican. They have brought together nativity scenes from more than 40 countries around the world, including the Vatican, Poland, Italy, Slovenia, Spain, Mexico, the Czech Republic, Slovakia, Hungary, South Africa, Thailand, Malaysia, and Botswana.

The spiritual symbols and messages of Christmas from these various nations are now beautifully displayed here in our parish of Kalinovac. I believe this exhibition carries a message that goes far beyond our local community, and it should be shared more widely across our country and even around the world.

I extend my deepest thanks to our Holy Father, Pope Francis, for contributing a nativity scene to this exhibition and for blessing us with this meaningful gesture. My gratitude also goes to our Bishop of Varaždin, Monsignor Bože Radoš, for his support and for providing a historic nativity scene that dates back to the 18th century.

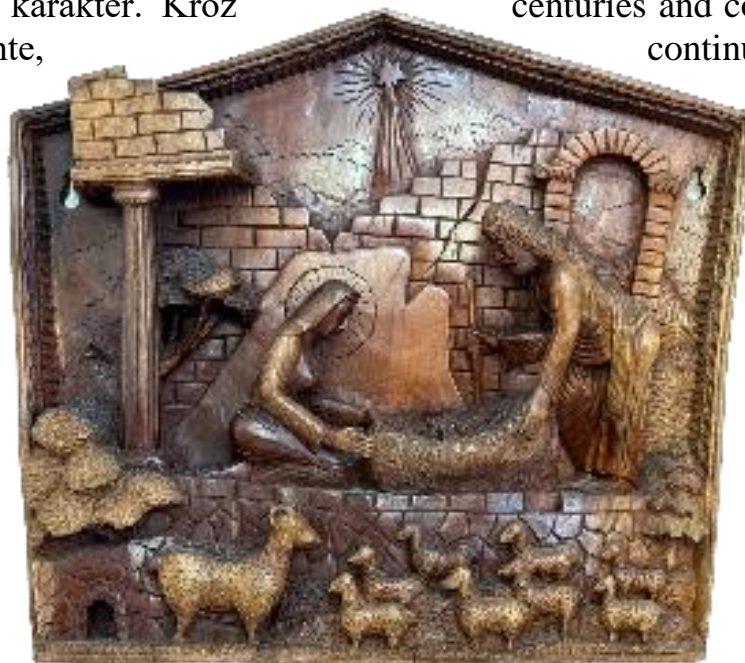
And now, dear friends, let us set aside our words and open our hearts to the silent message of Christmas. Let the little child, Jesus—who was born in a humble stable, laid in a manger on rough straw, and came into this world to suffer and redeem us from our failings—speak to us through the quiet of our souls.

Dear Friends,
I wish you all a very Merry Christmas and a happy and prosperous New Year!

*Fr. Ivica Gladoić
Parish Priest of Kalinovac and
Administrator of Budrovac Parish*

Drvo

Drvene jaslice imaju dugu tradiciju koja potječe još iz srednjeg vijeka, kada su monaški drvodjelci u Europi počeli izrađivati vjerske prizore za svoje opatije. Do 15. stoljeća, Bavarska i regija Erzgebirge u Njemačkoj postale su poznate po svojim složenim drvenim jaslicama, poznatim kao *krippen*, koje su se prikazivale u crkvama i domovima tijekom Božića. Tradicija se proširila na Švicarsku, gdje je drvorezbarstvo, osobito u Bernese Oberlandu, bilo osnova za stvaranje rustikalnih alpskih scena. Talijanski majstori također su prihvatili drvo, osobito u Napulju, gdje su drvene strukture pružale čvrstu osnovu za detaljne terakotske figure. U 19. stoljeću, drvo je postalo prirodan izbor za češke i slovačke majstore koji su izrađivali detaljne scene iz života sela, poznate kao *betlém*, a slične su tradicije nastale i u Hrvatskoj, osobito u Dalmaciji, gdje su umjetnici koristili drvo za izradu lokalnih arhitektonskih prikaza. Na Filipinima, gdje je drvo lako dostupno, bambusove strukture postale su popularan izbor, dajući filipinskim belenama specifičan jugoistočnoazijski karakter. Kroz stoljeća i kontinente, drvo je ostalo ključni materijal za izradu jaslica koje su bile izdržljive i tople, omogućujući umjetnicima da odražavaju svoje krajolike i tradicije.

Wood

Wooden cribs date back to the Middle Ages, when monastic woodworkers in Europe began crafting religious scenes for their abbeys. By the 15th century, Bavaria and the Erzgebirge region in Germany had become renowned for their intricate wooden nativity scenes, known as *krippen*, which were displayed in churches and homes during Christmas. The tradition spread to Switzerland, where woodcarving, particularly in the Bernese Oberland, was used to create rustic alpine-style scenes. Italian artisans also embraced wood, especially in Naples, where wooden structures provided a sturdy base for detailed terracotta figurines. During the 19th century, wood was a natural choice for Czech and Slovak artisans who crafted detailed village scenes, or *betlém*, and for Croatian artists in Dalmatia, who infused their cribs with local architectural influences. In the Philippines, where wood is readily available, bamboo structures became a popular choice, giving Filipino *belens* a distinctive Southeast Asian character. Across centuries and continents, wood has continued to offer a medium for cribs that are both durable and warm, allowing artisans to reflect their landscapes and traditions.

1.		Peru, Lima, handmade and painted, 20 th cent., property of Mons. Jose A. Rodriguez	2.		Sri Lanka, Colombo, Handcrafted, 21 st cent.
3.		Italian, ANRI, handcrafted and painted by Juan Fernandez, 20 th cent.	4.		Italian, ANRI, handcrafted and painted, 20 th cent.
5.		Unknown origin, handcrafted and painted, 20 th cent.	6.		Italian, ANRI, handcrafted and painted by Juan Fernandez, 20 th cent.
7.		Italian, ANRI, handcrafted and painted by Karl Kuolt, 20 th cent.	8.		Cechia, Třešť, handcrafted by Hrynek Novotný 2019-2021, property of Don Damian Škoda
9.		Chad, handmade, 21 st cent., gift from Mons. Matjaž Roter	10.		Italian, ANRI, handcrafted and painted, 20 th cent., property of Mons. Francisco Javier Diaz Tenza
11.		Tanzania, handmade, 21 st cent.	12.		Bethlehem, handcrafted, property of Mons. Francisco Javier Diaz Tenza
13.		Congo Kinsasha, handcrafted and painted, property of Mons. John Putzer	14.		Egypt, handmade, property of Mons. Francisco Javier Diaz Tenza
15.		Germany, Bavaria, handmade, 21 st cent.	16.		South Africa, handcrafted, artist Joseph Zimutho 2024

17.

Zimbabwe,
handmade, 21st
cent.

18.

Zimbabwe,
handcrafted, 21st
cent., gift from
Fr. Joseph Pich,
Opus Dei

19.

Zimbabwe,
handmade, 21st
cent., property of
Mater Dolorosa
Church in
Johannesburg

20.

Botswana,
handmade, 21st
century

21.

Peru, Andes
region, handmade
and painted, 20th
cent.

22.

Poland,
handcrafted and
painted, artist
Antek , property
of Prof. Stanisław
Nabywaniec

23.

Dominican
Republic,
handmade and
painted, 21st
cent., property of
Prof. Stanisław
Nabywaniec

24.

Zambia,
handcrafted, 21st
century

25.

Ethiopia,
handmade and
painted, 20th cent.

26.

Poland, Beskid,
handcrafted, 21st
cent., gift from
Dudycz family

27.

Poland, Tarnów,
20th cent., gift
from Mirek
Klepacz

28.

Poland, Tarnów,
hsndmade, 21st
cent., gift from
Mons. Paweł
Obiedziński

29.

South Africa,
handcrafted,
property of
Vrabčević family

30.

Ukraine,
handmade and
polichromed, 21st
cent.

31.

Dominican Republic, handmade and painted, 2018

32.

Philippines, handcrafted, 20th cent., property of Katarina Šola

33.

Honduras, handmade and painted, gift from Mons. Jose A. Rodriguez

34.

South Africa, Cape Town, handmade and painted, 2024

35.

Dominican Republic, handmade and painted, 2018

36.

Austria, laser cut wood, 21st cent.

37.

South Africa, hand crafted, 21st cent.

38.

Bethlehem, handmade, with carrillon, gift from Mons. Marco Formica

39.

Croatia, handmade by Nena Prskalo, 21st cent.

40.

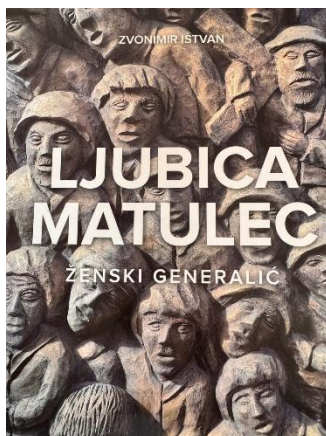
Croatia, handmade by Nena Prskalo, 21st cent.

41.

Eswatini, handmade and painted, 21st cent.

42.

U sjećanje na Ljubicu Matulec, kiparicu iz Molivica, Općina Kalinovac, preminulu 24. rujna 2024.

In memory of Ljubica Matulec, sculptor from Molivice, Municipality of Kalinovac. Passed away on September 24, 2024.

43.

Croatia, handmade and polychromed, 1830, property of the Church in Belica, Varaždin diocese

Drvene jaslice sa figurama, pokretno kulturno dobro
na čuvanju u Varaždinskoj biskupiji, vlasništvo župne crkve u Belici, 1830, lipovo drvo.

Wooden sculpture inspired by the Gospel of St. Luke (2:10), depicting the Nativity of Christ, by Ljubica Matulec

Glina i Terakota

Jaslice od terakote i gline imaju dugu povijest u mediteranskim zemljama, koja datira još od 17. stoljeća u Italiji. U Napulju, figure od terakote, poznate kao presepe, prvotno su izrađivali majstori iz cehova kako bi prikazali biblijske teme i lokalno društvo, prikazujući realistično izražene likove i složene odjevne predmete. S onu stranu Atlantika, meksički umjetnici počeli su koristiti terakotu tijekom kolonijalnog razdoblja, stvarajući živopisne scene koje su uključivale lokalne biljke i životinje, spajajući kršćansku ikonografiju s autohtonim kulturnim elementima. U Andskim regijama Perua i Kolumbije, majstori iz 19. stoljeća prihvatili su terakotu kao način uključivanja lokalnih andskih motiva i tradicionalne odjeće u jaslice. Do 20. stoljeća, moravski i slovački umjetnici u Srednjoj Europi počeli su koristiti terakotu za izradu jednostavnih, zemljanih figura koje su povezivale jaslice s ruralnim životom. U Hrvatskoj, majstori u gradovima poput Zagreba i nekim drugim izrađuju terakotne jaslice, često ih glazirajući živopisnim bojama koje odražavaju hrvatske narodne stilove.

Clay and Terracotta

Terracotta and clay nativity scenes have a long history in Mediterranean countries, dating back to the 17th century in Italy. In Naples, terracotta nativity figures, known as *presepe*, were originally crafted by guild artisans to reflect both biblical themes and local society, depicting realistic expressions and intricate attire. Across the Atlantic, Mexican artists began using terracotta in the colonial period, with vibrant scenes that included local plants and animals, blending Christian iconography with indigenous cultural elements. In the Andean regions of Peru and Colombia, 19th century artisans embraced terracotta as a way to incorporate local Andean motifs and traditional clothing into the nativity. By the 20th century, Moravian and Slovak artisans in Central Europe had begun

to use terracotta to create earthy, simple figures that connected the nativity with rural life. In Croatia, artisans in cities like Zagreb continue to craft terracotta cribs, often glazing them in vivid colours that reflect Croatian folk styles.

44.

Possibly Spanish, handmade and painted, 20th cent.

45.

Peru, Arequipa, handmade and painted, 20th cent.

46.

Italian, print Adoration of Angels, Sandro Botticelli, 1480s, 20th cent.

47.

Italian, print Doni Tondo, Michelangelo, 1507, 20th cent.

48.

Chinese, handmade and painted in Peru, 21st cent., gift from Deacon William Lo

49.

Origin unknown, handmade, 21st cent.

50.

Origin unknown, handmade, 21st cent.

51.

Mexico, Tonalá, handmade and painted, 21st cent.

52.

Italy, Naples, handmade, 20st cent.

53.

Australian, handmade and painted in Peru, 21st cent., gift from CK Choong

54.

Slovenia, handmade and painted by Atelje Kenty, 21st cent., gift from Muzej jaslic Brezje

55.

Slovenia, handcrafted by Martin Cigler, gift from Muzej jaslic Brezje

56.

Spain, Murcia, handmade and painted, 20th cent., property of Mons. Jose A. Rodriguez

57.

Peru, Andes region, handmade and painted, 21st cent.

58.		Spain, handmade and painted, 21 st cent., gift from Mons. Alberto Royo Mejia	59.		Italy, Naples, handmade, 20 th cent.
60.		Italian, Arte Legno Ulivo, 21 st cent.	61.		Italy, Naples, handmade by Francisco Esposito, 21 st cent., gift from Mons. Alberto Rozo Mejia
62.		Chinese, handmade and painted in Peru, 21 st cent., gift from Plinus Lo	63.		Italy, Naples, handmade, 2014
64.		Croatia, Kalinovac, property of Vrabčević family	65.		Mauritius, handmade, 2024, gift from Cvičarić family, Croatia

66.

Rad akademskog kipara Ede Dolinara, 2010.

Obitelj Vukmirić darovala jaslice filijali Bakovčice u župi Sv. Majke Terezije u Starigradu, Koprivnica, a sada željom darivatelja ulaze u fondus ove izložbe. Jaslice su napravljene u glini i spoj su tradicionalne i moderne umjetnosti u prikazu Kristovog rođenja.

67.

Dar varaždinskog biskupa Bože Radoša za ovu izložbu.
Rad u glini

Keramika i Porculan

Keramičke i porculanske jaslice postale su popularne u 18. stoljeću, kada su europski klesari, osobito u Portugalu i Italiji, počeli izrađivati precizne ekspresivne izdržljivije figurice za domove i crkve. U Portugalu, keramičke jaslice iz Barcelosa postale su poznate zbog svojih živih glazura, dok su talijanski majstori, posebno iz Capodimonte, izrađivali delikatne porculanske jaslice s finim ukrasima. Tijekom 19. stoljeća, japanske keramičke jaslice počele su se pojavljivati, najprije kao izvozna roba, s glazurama koje su imale istočnjački estetski štih. U Bohemiji, sada dijelu Češke Republike, keramičke jaslice postale su cijenjeni kolekcionarski predmeti u 20. stoljeću, izrađeni u malim veličinama i s pažnjom na fine detalje. U Hrvatskoj, u sjevernim regijama, majstori koriste živopisne glazure na keramičkim figuricama, često prikazujući likove odjevene u tradicionalnu narodnu odjeću, odražavajući hrvatsku baštinu.

Ceramic and Porcelain

Ceramic and porcelain nativity scenes began in the 18th century as European potters, particularly in Portugal and Italy, began crafting durable and finely detailed figurines for homes and churches. In Portugal, the ceramic cribs from Barcelos became popular for their bright glazes and folk art style, while Italian artisans, especially in the region of Capodimonte, crafted delicate porcelain cribs with intricate detailing. During the 19th century, Japanese ceramic nativity scenes began to appear, designed primarily for export, and featuring delicate glazes with an Eastern aesthetic. In Bohemia, now part of the Czech Republic, ceramic nativity figures became collectibles in the 20th century, crafted in small sizes with a focus on fine detail. Croatian artisans in the northern regions use vibrant glazes on ceramic figures dressed in traditional attire, reflecting Croatian heritage within the nativity scene.

68.

Unknown origin,
21st cent.

69.

Unknown origin,
handmade, 21st
cent.

70.

Italy,
Capodimonte,
20th cent.

71.

Spain, Noa, 21st
cent., gift from
Mons. Jose
Nahum Salas

72.

USA, print, 21st
cent., propertz of
Mons. Jose
Nahum Salas

73.

Cechia, Prague,
Santo Nino, 21st
cent.

74.

South Africa,
handmade, 21st
cent., gift from
Obadić family,
South Africa

75.

Sri Lanka, 2017

76.

Austria, 21st cent.

Vosak

Vosak je bio popularan materijal za izradu jaslca još od 17. stoljeća u Bavarskoj i Francuskoj, gdje su majstori izrađivali figure od voska koje su oponašale biblijske prizore. U Bavarskoj su jaslce od voska postale popularne u ruralnim područjima, dok su u Francuskoj majstori u Provansi koristili vosak za izradu figura odjevenih u lokalnu odjeću. Vosak je bio cijenjen zbog svoje prilagodljivosti i sposobnosti da zadrži fine detalje, iako je zahtijevao pažljivo rukovanje. U Italiji, osobito na Siciliji, majstori su izrađivali figure od voska za jaslce u 18. stoljeću, praksa koja je nastavila do 19. stoljeća, osobito za kućne oltare.

Wax

The use of wax in nativity scenes is a centuries-old tradition, originating in Bavaria and France during the 17th century, where wax figures became a favored material for religious items. Bavarian wax cribs, with their delicately painted features, were a popular choice in rural regions of Germany, while French artisans in Provence crafted wax figures adorned in local attire. Wax was favored for its malleability and ability to capture delicate details, although it required careful handling. In Italy, Sicilian artisans crafted expressive wax figures for nativity scenes in the 18th century, a practice that continued into the 19th century, particularly for home altars.

77.

Slovenia,
handmade
and painted
by Carmelite
sisters in
Sora, 2000,
gift from
Muzej jaslca
Brezje

78.

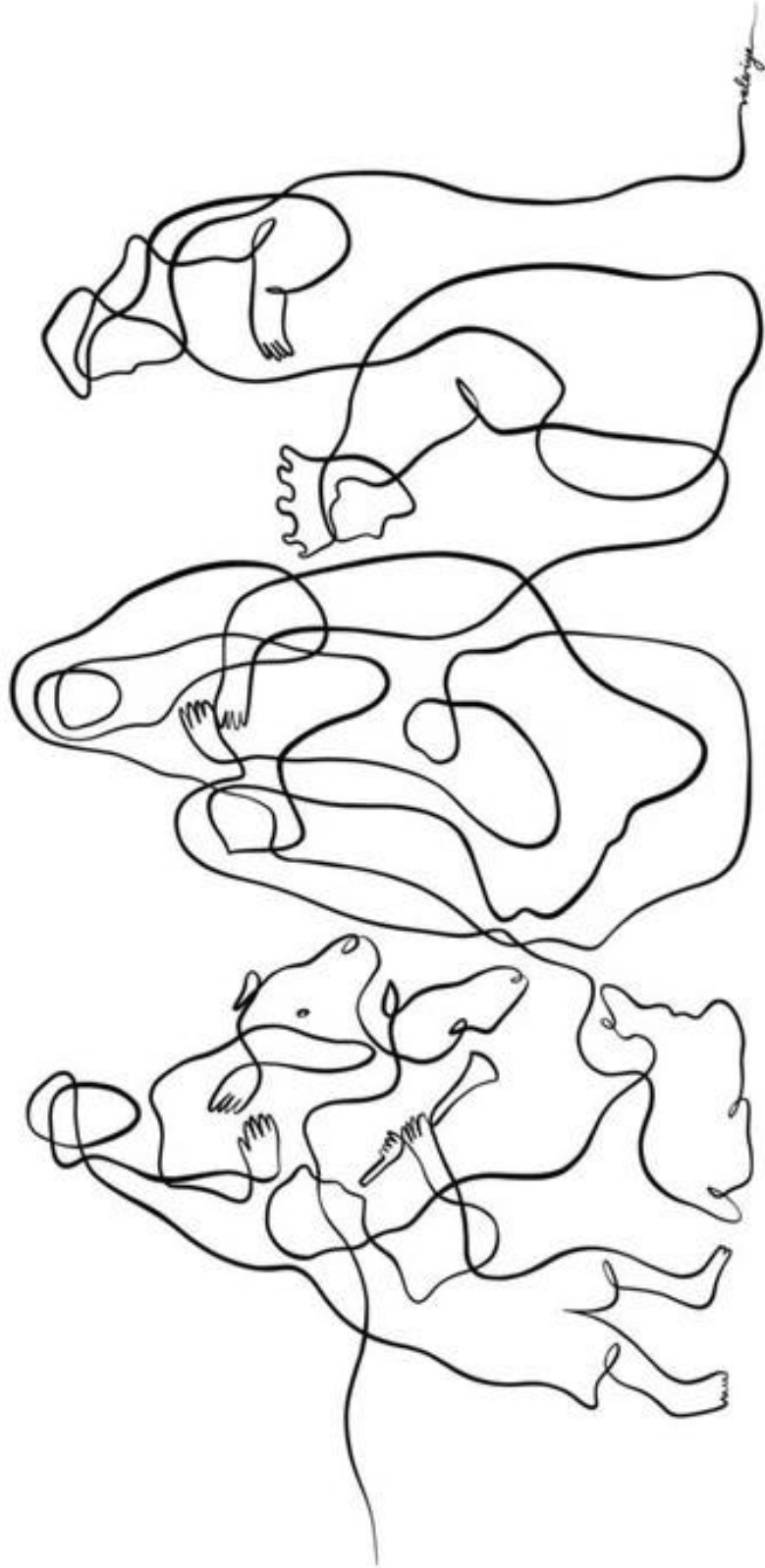

eSwatini, ,
handmade by
Swazi
Candle, 2024

79.

Czech
Republic,
21st cent.,
property of
Fr. Damian
Škoda

Prirodni biljni materijali

Upotreba prirodnih biljnih materijala u izradi jaslica odražava snalažljivost i kreativnost majstora koji koriste elemente koji su lako dostupni u njihovom okruženju. Bambus, palmina lišća i kukuruzne opnice (komušina/lušcinje) među najčešće su korištenim materijalima, cijenjeni zbog svoje fleksibilnosti, pristupačnosti i snažne povezanosti s ruralnim tradicijama.

Kukuruzne opnice, posebno u srednjoeuropskim zemljama poput Hrvatske, Slovačke i Češke, donose jedinstveni rustikalni šarm. Majstori oblikuju savitljive opnice u figure s mekim, teksturiranim površinama, često ih oblačeći u tradicionalnu seljačku odjeću koja odražava ruralni život. Ovaj materijal postao je posebno popularan u 19. i 20. stoljeću, kada su poljoprivredne zajednice nastojale slaviti Božić koristeći predmete iz svog svakodnevnog života. Upotreba biljnih materijala naglašava održivost i duboku povezanost s prirodom, osiguravajući da svake jaslice nose jedinstveni, organski estetski dojam vezan uz svoje mjesto podrijetla.

U tropskim regijama poput Filipina, bambus se koristi za izradu čvrstih jaslica, često odražavajući autohtone dizajne u kombinaciji s kršćanskom simbolikom. Palmina lišća, tkana u složene uzorke, cijenjena su u područjima poput južne Indije i Hondurasa, gdje njihova obilnost i izdržljivost čine idealnim materijalom za izradu jednostavnih, ali elegantnih božićnih prikaza.

Natural plant materials

The use of natural plant materials in crib-making reflects the resourcefulness and creativity of artisans who incorporate elements readily available in their surroundings. Bamboo, palm leaves, and corn husks are among the most commonly used materials, valued for their flexibility, affordability, and strong connection to rural traditions.

Corn husks, especially in Central European countries like Croatia, Slovakia, and the Czech Republic, add a unique rustic charm. Artisans shape the pliable husks into figures with soft, textured surfaces, often dressing them in traditional peasant attire to evoke rural life. This material became particularly popular in the 19th and 20th centuries, when agricultural communities sought to celebrate the nativity with items from their everyday environment. The use of plant-based materials highlights sustainability and a profound connection to nature, ensuring that each crib bears a distinct, organic aesthetic linked to its place of origin.

In tropical regions such as the Philippines, bamboo is used to construct sturdy cribs, often reflecting indigenous designs infused with Christian symbolism. Palm leaves, woven into intricate patterns, are prized in areas like southern India and Honduras, where their abundance and durability make them ideal for crafting simple yet elegant nativity scenes.

80.

Croatia, handmade by sister Samuela Premužić, Sestre naše Gospe, 21st cent.

81.

Ghana, handmade from gourd pumpkin, 21st cent., gift from Mons. Renato Kučić

82.

Paraguay, gift from Mons. Renato Kučić

83.

Lesotho, handmade, 21st cent., gift from H.E. Gerard Tlali Lerotholi Archbishop Maseru in Lesotho

84.

Croatia, Đurđevac, handmade by Anica Jakelić, 21st cent, her gift

85.

Croatia, Đurđevac, handmade by Anica Jakelić, 21st cent, her property .

86.

Ghana, handmade, gift of Obadić family South Africa

87.

Ghana, handmade, property of Zoran Vinković

88.

Hungary, Bodajk, gift from the Hungarian Embassy to the Holy See

Sveta Obitelj s Tri Kralja – Božićna jaslica iz Bodajka, Mađarska
 Autorica: Péterné DARU, narodna obrtnica i slikarica jaja – Bodajk, Mađarska.
 Autorica je članica Zaklade za mađarsko obrtništvo – Budimpešta.

Mađarska jaslica izrađena od kukuruzne komašine i drvenih štapića 2018. godine. Jasllice su izradili Péterné Daru i njezinih pet unuka: Nóra Daru (14 godina), Jázmin Rigó (8 godina), Liliána Bella Sinka i Melitta Kála Sinka (5 godina), Adriána Mia Sinka (3 godine). Prikazuje Svetu Obitelj zajedno s Tri Mudraca i Anđelima.

Slovakia, handmade in 1920s, gift from Mons. Ivan Ružička

Božićna jaslica od kukuruzne komušine više je od pukog prikaza božićne scene. Ona je svjedočanstvo kreativnosti, vještine i odanosti koja je obilježila slovački narod.

Izrada takve jaslice zahtijevala je veliku strpljivost i preciznost, jer je svaka figura, svaki detalj, ručno izrađen od finih kukuruznih komušina, materijala koji ne samo da daje jaslicama poseban estetski dodir, već također simbolizira poniznost i jednostavnost.

Izrada jaslica od komušina bila je osobito raširena u područjima gdje se tradicionalno sadio kukuruz. Kukuruzne komušine korištene za izradu jaslica bile su izuzetno lagane i fleksibilne, što je majstorima omogućilo stvaranje ne samo figura, već i malih detalja poput životinja, zgrada i drugih elemenata scene.

Ova jaslica postala je neizostavan dio božićnih tradicija u mnogim slovačkim domaćinstvima, ne samo kao ukras, već i kao način izražavanja vjerske i kulturne baštine.

Ova posebna jaslica svjedoči o tome kako obrt opstaje kroz vrijeme. Preživjela je u relativno dobrom stanju gotovo 100 godina. Svaki detalj ove veličanstvene božićne scene dokaz je da jaslice izrađene od rezbarenih komušina nisu samo obični ukrasi, već prava umjetnička djela koja nose priče iz prošlosti.

BIBLIA SACRA VULGATA

1 Factum est autem in diebus illis,
exiit edificium a Caesare Augusto ut
describeretur universus orbis.

2 Haec descriptio prima facta est
a praefide Syriae Cyrino:
3 et ibant omnes ut profiterentur
singuli in suam civitatem.

4 Ascendit autem et Ioseph a Galilaea
de civitate Nazareth in Iudaeam,
5 in civitatem David quae vocatur
Bethlehem: eo quod esset de domo
et familia David.

6 ut profiteretur cum Maria
desponsata sibi uxore praegnanter.

7 Factum est autem, cum essent ibi,
impleti sunt dies ut pareret.

8 Et peperit filium suum primogenitum,
9 et pannis eum involvit,
10 et reclinauit eum in praesepe:
11 quia non erat eis locus in diversorio.

12 Et pastores erant in regione eadem vigilantes
et custodientes vigiliis noctas
super gregem suum.

13 Et ecce angelus Domini stetit iuxta illos,
14 et claritas Dei circumfulsit illos,
15 et timuerunt timore magno.

16 Et dixit illis angelus: Nolite timere
17 ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum,
18 quod erit omni populo:

19 quia natus est vobis hodie Salvator,
20 qui est Christus Dominus,
21 in civitate David.

22 Et hoc vobis signum:
23 invenietis infantem pannis involutum,
24 et positum in praesepe.

25 Et subito facta est cum angelo
26 multitudo militum caelestium laudantium
27 Deum, et dicebant:

28 Gloria in altissimis Deo, et in terra
29 pax hominibus bonae voluntatis.

LUCAS - 2

Narration of the birth of Jesus Christ, extract from the Gospel of St. Luke 2:1-14
Calligraphy on vellum by Andrea Russo, official calligrapher of the Holy See

Izveštaj o rodenju Isusa Krista, ulomak iz Evandelja po Luki 2,1-14
Kaligrafija na pergameni, autor Andrea Russo, službeni kaligraf Svete Stolice

Gips i kredeni rad

Gipsane i jaslice od kredene postale su popularne početkom 20. stoljeća u Sjedinjenim Američkim Državama, osobito tijekom Velike krize, jer su ti materijali bili jeftini i lako oblikovani. Talijanski majstori također su usvojili gips za izradu detaljnih jaslica u Napulju, gdje su se figure mogle masovno proizvoditi i prodavati po pristupačnim cijenama kućanstvima diljem Europe i Amerike. Ove gipsane jaslice zadržale su složene detalje, često oslikane živopisnim bojama, omogućujući da tradicija jaslica bude dostupna svima.

Plaster and Chalkware

Plaster and chalkware nativity scenes became popular in the early 20th century in the United States, especially during the Great Depression, as these materials were inexpensive and easily molded. Italian artisans also adopted plaster for creating detailed nativity scenes in Naples, where the figures could be mass-produced and sold affordably to households across Europe and America. These plaster cribs retained intricate details, often painted with vivid colors, allowing the tradition of the nativity to be accessible to all.

90.

Unknown origin,
handmade and
painted, 21st
century

91.

Spain, handmade
by Carmelite
sister of El Cerro
de los Angeles,
property of H.E.
Mons. Nikola
Eterović

92.

Jerusalem,
polychromed, 21st
cent., property of
Mons. Jose
Nahum Salas

93.

Possibly Italian,
polychromed

94.

Possibly Spain,
polychromed

95.

Mexico,
handmade and
painted, 20th
cent, gift from
Mons. Jose
Nahum Salas

96.

Thailand,
handmade and
painted, 2018

South Africa, handmade by Maria Vidaković of Srijem, Serbia

Gospođa Marija Vidaković je Mađarica iz Srijema, koja živi u Južnoj Africi, majka 13 djece.

Medeni adventski vjenčić

Plastika i smola

Plastične i jaslice od smole postale su široko dostupne sredinom 20. stoljeća, jer su novi sintetički materijali omogućili pristupačne, izdržljive i lagane opcije. U Sjedinjenim Državama plastične jaslice, osobito za vanjske prikaze, postale su prepoznatljiv znak božićnih dekoracija na predgrađima. Do kraja 20. stoljeća figure od smole postale su uobičajene na Filipinima i u Brazilu, često izrađivane s finim detaljima koji oponašaju tradicionalne materijale poput drva i keramike.

Plastic and Resin

Plastic and resin nativity scenes became widely available in the mid-20th century, as new synthetic materials allowed for affordable, durable, and lightweight options. In the United States, plastic nativity scenes, especially for outdoor displays, became a hallmark of suburban Christmas decorations. By the late 20th century, resin figures became common in the Philippines and Brazil, often crafted with intricate detailing that mimicked traditional materials like wood and ceramic.

<p>97.</p> <p>Unknown origin</p>	<p>98.</p> <p>Unknown origin</p>
<p>99.</p> <p>Unknown origin, with carrillon</p>	<p>100.</p> <p>Murcia, produced in PRC, property of Mons. Jose Nahum Salas</p>
<p>101.</p> <p>Spain, gift from Mons. Renato Kučić</p>	<p>102.</p> <p>Unknown origin</p>
<p>103.</p> <p>Italian, produced in PRC</p>	<p>104.</p> <p>Italian, produced in PRC</p>
<p>105.</p> <p>Germany, produced in PRC</p>	<p>106.</p> <p>Italian, produced in PRC</p>

107.

Italian, produced in PRC, 21st cent.

108.

Italian, produced in PRC, 21st cent.

109.

Unknown origin, produced in PRC, 21st century, property of Prof. Stanislaw Nabywaniec

110.

Produced in PRC, miniature, 21st cent.

111.

Austria, 21st cent.

112.

Croatia, produced in PRC, 21st cent.

113.

Spain, Barcelona, Sagrada Familia, resin with metal, 21st cent.

114.

Italy, gift from Francescutti family South Africa

115.

Jaslice obitelji Paviša, starije od 40 godina. Croatia, Kalinovac, Paviša family, 1980s

Metal

Metal se koristio u božićnim jaslicama diljem različitih zemalja, odražavajući regionalne tradicije i povijesne trendove. U Italiji su barokni pozlaćeni metalni i srebrni detalji obogatili jasllice, dok su u Njemačkoj i Austriji tin i brončane figurice postale popularne u 18. i 19. stoljeću. U Francuskoj su se u provenčalskim jaslicama koristili kovani željezni elementi, dok je Španjolska prihvatila ukrašeni metal, osobito u crkvenim okruženjima. U Istočnoj Europi, poput Poljske i Slovačke, mjed i bakar kombinirali su se s drvom ili staklom za izradbu složenih prikaza. Industrijska revolucija donijela je upotrebu lijevanog željeza, posebno u Engleskoj i Sjedinjenim Američkim Državama. Danas se metali poput aluminija i nehrđajućeg čelika koriste u minimalističkim jaslicama diljem svijeta, ističući trajnu svestranost ovog materijala.

Metal

Metal has been used in Christmas cribs across various countries, reflecting regional traditions and historical trends. In Italy, Baroque-era gilded metal and silver details enhanced nativity scenes, while in Germany and Austria, tin and bronze figurines became popular in the 18th and 19th centuries. France featured wrought iron in Provençal cribs, and Spain embraced ornate metalwork, particularly in ecclesiastical settings. In Eastern Europe, brass and copper were combined with wood or glass for intricate designs. The Industrial Revolution introduced cast iron figurines, particularly in England and the United States. Today, metals like aluminum and stainless steel are used in minimalist nativity scenes worldwide, highlighting the material's lasting versatility.

116.

Unknown

117.

Vatican,
Segnatura
Apostolica, 2023,
property of H.E.
Mons. Nikola
Eterović

118.

Italian, silver and
gold, 21st cent.

119.

Malaysia, Kuala
Lumpur, Royal
Selangor Pewter,
1999, gift from
Stephanie
Choong

120.

Unknown origin,
silver plated with
carillon, 21st cent.

121.

Vatican, Papal
medal, 2024,
property of S.E.
Mons. Krzysztof
Nykiel

122.

Croatia, Kalinovac, handcrafted by Kruno Posavec, property of Paviša family

Jaslice obitelji Paviša koje se već tradicionalno postavljaju ispred kuće. Rad umjetnika Krune Posavca iz Podravskih Sesveta.

Ostalo

Božićne jasllice obuhvaćaju raznovrsne materijale izvan tradicionalnih, odražavajući bogatstvo umjetničkog izraza diljem svijeta. U mnogim zemljama figure od kaširanog papira i dalje su simbol umjetnosti *presepe*, cijenjene zbog svoje lakoće i svestranosti, koje omogućuju izradu finih i preciznih detalja. Koralji, kamen i sedef, osobito u mediteranskim krajevima, unose prirodnu ljepotu i jedinstvene teksture koje su posebno omiljene u obalnim zajednicama. Ljuske jaja, uključujući i nojeve, domišljato se koriste za izradu nježnih figurica i ukrasa u dijelovima istočne Europe i Afrike, dodajući poseban i egzotičan štih. U Sjedinjenim Američkim Državama jasllice s optičkim vlaknima postale su vrlo popularne 1990-ih godina, dok moderna tehnologija 3D ispisa danas omogućuje izradu prilagođenih dizajna koji se prilagođavaju različitim kulturnim tradicijama. Češke i slovačke jasllice skladno spajaju materijale poput mahovine, slame i drveta s LED rasvjetom, uspješno povezujući tradiciju i suvremenost. Mješovite jasllice nastavljaju se razvijati, kombinirajući bezvremenske i moderne elemente kako bi Božićne priče bile ispričane na sve inovativnije načine.

Others

Nativity scenes have embraced a remarkable variety of materials beyond the traditional, reflecting the richness of artistic expression worldwide. In various countries, papier-mâché figures remain a hallmark of *presepe* art, prized for their lightness and versatility, which enable intricate detailing. Coral, stone, and mother-of-pearl, especially in Mediterranean regions, contribute natural and unique textures, cherished in coastal communities. Eggshells, including those of ostriches, have been ingeniously crafted into delicate figurines and decorations in parts of Eastern Europe and Africa, offering a distinctive and exotic touch. In the United States, fibre-optic nativity scenes rose to popularity during the 1990s, while contemporary 3D printing technology now facilitates bespoke designs tailored to diverse cultural traditions. Czech and Slovak nativity scenes blend traditional materials like moss, straw, and wood with LED lighting, seamlessly combining heritage and modernity. Mixed-media nativity scenes continue to evolve, uniting timeless and contemporary elements to celebrate the Nativity in ever more imaginative ways.

123.

Unknown origin,
resin and fabric,
20th cent.

124.

Unknown origin,
coral with metal,
20th cent.

125.

Origin unkown,
metal in velvet
box, 20th cent.,
property of H.E.
Mons. Nikola
Eterović

126.

Chad, handmade
of fabrics, gift
from Mons.
Matjaž Roter

127.

South Africa,
metal and beads,
handmade, 21st
cent., gift from
Anić family

128.

Egypt,
handcrafted from
cow bone, 21st
cent., gift from
H.E. Mons. Paul
Gallagher

129.

Croatia, wine
cork, handmade
by Nena Prskalo,
21st cent.

130.

Origin unknown,
lightbulb,
handmade, 21st
cent.

131.

Croatia,
matchboxes,
handmade by
Nena Prskalo, 21st
cent.

132.

Croatia,
Pozdravske
Svesvete, Kruno
Posavac,
hadmade, 2024,
property of Kruno
Posavac

133.

Poland, Rzeszów,
hand painted on
glass, 20th cent,
property of Prof.
Stanisław
Nabywaniec

134.

Origin unknown,
glass with gold,
20th cent.?

135.

Philippines,
handmade of
mother pearl, 21st
cent.

136.

Montenegro,
walnut shell, gift
from Šola family

137.

Croatia, made by
Moslavec family
(Kupan), 2024

138.

Niger, stone,
handmade and
painted, 21st cent.,
gift from Mons.
Matjaž Roter

139.		Nicaragua, handmade of stone, 20 th cent., property of H.E. Mons. Luigi Travaglino	140.		Poland, Kraków, handmade with paper and cardboard, 2023, gift from Canon Tadeusz Nosal
141.		Philippines, handmade of mother pearl, 21 st cent.	142.		Croatia, paper, handmade by and property of Dubravka Tandara
143.		Kenya, handcrafted from stone	144.		Croatia, poppy seed pod, handmade by Nena Prskalo, 21 st cent.
145.		Bethlehem, mixed media, 21 st cent.	146.		Germany, produced in PRC, 21st century, property of Prof. Stanislaw Nabywaniec
147.		Thailand, handmade by Carmelite Sisters of Nahum Sawan, mother pearl, gips, 2018	148.		Thailand, handmade, wood and fabric, 2016
149.		Croatia, Virje handmade by Ljiljana Grivić, 2024	150.		Italy, Rome, handmade of oyster shell by Mons. Dario Paviša, 2016
151.		Croatia, Đurđevac, embroidered by Anica Jakelić, 2024	152.		South Africa, print and hand painted on ostrich egg by Effie Kondos, 2024.
153.		Croatia, Čepelovac embroidered by Marijanka Prevedan, property of Fr. Ivica Gladoić	154.		Italy-Croatia, 21 st cent.

155.

Australia, aboriginal art, girlcee print of nativity scene by Mirree, 2024, gift from Theresa Water

Vatikanska zbirka | Vatican Collection

156.		<p>Eastern Europe, corn husk, handmade, 21st century</p>	157.		<p>Ghana, leaves and branches, handmade, 21st century</p>
158.		<p>Unknown origin, made of spray foam insulation, 21st cent.</p>	159.		<p>Mexico, Tonalá, handmade and painted, 21st century</p>
160.		<p>Unknown origin, made metal wire, 21st cent.</p>	161.		<p>Unknown origin, ceramic, 21st cent.</p>
162.		<p>Unknown origin, wood, 21st cent., property of Ivanka Radanović</p>	163.		<p>Unknown origin, resin, 21st cent.</p>
164.		<p>Italian, Naples, Faro, 21st cent.</p>	165.		<p>Unknown origin, mixed media, 21st cent., property of Sente family</p>
166.		<p>Ukraine, painted fabric, 21st cent.</p>	167.		<p>Peru, Andes region, 21st cent., property of Ivanka Radanović</p>
168.		<p>Peru, Lima, painted wood, 21st cent.</p>	169.		<p>Bethlehem, with carillon, 21st cent., property of Katarina Šola</p>

170.

Bethlehem, with carillon, 21st cent., property of Zoran Vinković

171.

Unknown origin, books, 21st cent.

172.

Spain, Noa, 21st cent., property of Katarina Šola

173.

Origin unknown

174.

Origin unknown, handmade, and painted 21st century

175.

Peru, Lima, painted wood, 21st cent., property of Sente family

176.

Possibly Naples, property of Sente family

177.

Unkown origin, property of Katarina Šola

178.

Poklon Svetog Oca pape Franje za ovu međunarodnu izložbu.

**Vatican, hand knitted with LED lights, 2024,
gift from His Holiness Pope Francis**

Mieleova zbirka | Miele's Collection

<p>179.</p> 	<p>Sicilia, Sacra Famiglia, terracotta e stoffe gessate dipinti, sec. 20 (fine)</p>	<p>180.</p> <p>Landi Moranduzzo, Presepe, materiale sintetico dipinto, sec. 20 (fine)</p>
<p>181.</p> 	<p>Val Gardena (TR), ANRI, legno intagliato e dipinto, sec. 20 (fine)</p>	<p>182.</p> <p>Produzione PRC?, Presepe, ceramica dipinta, sec. 20 (fine)</p>
<p>183.</p> 	<p>Val Gardena (TR), Sacra Famiglia, legno intagliato e dipinto, sec. 20 (fine)</p>	<p>184.</p> <p>Produzione PRC?, Presepe, ceramica dipinta, sec. 20 (fine)</p>
<p>185.</p> 	<p>Tedesco ?, Presepe, ceramica smaltata, sec. 20 (fine)</p>	<p>186.</p> <p>Produzione europea, Presepe, ceramica dipinta, sec. 20 (fine)</p>
<p>187.</p> 	<p>Val Gardena (TR), Presepe, legno intagliato e dipinto, sec. 20 (fine)</p>	<p>188.</p> <p>Produzione PRC?, Presepe, ceramica smaltata e parzialmente dipinta, sec. 21 (inizio)</p>
<p>189.</p> 	<p>Produzione PRC, Presepe, materiale sintetico dipinto, sec. 21 (inizio)</p>	<p>190.</p> <p>Produzione PRC, Presepe, materiale sintetico dipinto e lamierino ossidato, sec. 21 (inizio)</p>
<p>191.</p> 	<p>Val Gardena (TR), Presepe, legno intagliato, sec. 21 (inizio)</p>	<p>192.</p> <p>Produzione PRC, Presepe, pellicola adesiva su vetro retroilluminato, sec. 21 (inizio)</p>

193.

Produzione PRC,
Presepe,
materiale
sintetico, sec. 21
(inizio)

194.

Tedesco, ditta
MIKASA, *Sacra
Famiglia*,
cristallo al
piombo, sec. 20
(fine)

195.

Produzione
PRC?, *Presepe*,
materiale sintetico
dipinto, sec. 21
(inizio)

196.

Italiano, ditta
GIARDINI DI
MARZO
PORCELAIN,
Sacra Famiglia,
ceramica
parzialmente
dipinta a smalto,
sec. 21 (inizio)

197.

Val Gardena
(TR), ditta ANRI,
*Personaggi del
presepe*, legno
intagliato e
dipinto, sec. 20
(fine)

198.

Produzione PRC,
Presepe,
materiale sintetico
dipinto, sec. 21
(inizio)

199.

Francese
(Limoges?),
*Presepe "a
feves"*¹, ceramica
dipinta, sec. 20
(fine)

200.

Napoli?, Gesù
Bambino di
Betlemme; gesso
dipinto, sec. 20
(metà)

201.

Romano, Gesù
Bambino dell'Ara
Coeli; legno
dipinto, tessuto in
seta, sec. 18

202.

Napoletano, Gesù
Bambino
pescatore di
cuori, terracotta,
tessuti, cartone,
legno, sec. 20 (2°
metà)

¹ I fèves sono piccoli oggetti di porcellana che vengono nascosti all'interno dell'impasto della 'Galette de Rois', dolci di pasta sfoglia e pasta di mandorle. Questo dolce tipico francese viene consumato il 6 gennaio, e, secondo una tradizione di origine medievale, la persona che trova nella sua fetta di dolce un "fève" (un tempo era un fagiolo vegetale), venisse eletto Re della giornata. Intorno al 1870 le prime statuette in porcellana in miniatura sostituirono il fagiolo. La produzione delle piccole porcellane si sviluppò a Limoges in Francia, grazie a Martial Ducongé (Limoges, 1875- 1918), modellista in una fabbrica a Cille.

1. Osnovna škola Ivan Lacković Croata Kalinovac

203.		Ena Legradić 6 r.	204.		Leo Plazek 3 r.
205.		Dorian Peić 4 r.	206.		Tin Krčmar 4 r.
207.		Laura Pantelić 4 r.	208.		Mia Marijan 7 r.
209.		Učenička Zadruga 5 r. – 8 r.	210.		Ema Moslavac 6 r.
211.		Mija Magdalena Kovačić 6 r.	212.		Klara Pašica 7 r.
213.		Klara Pašica 7 r.	214.		Barbara Dautanec 8 r.
215.		Fran Moslavac 4 r.	216.		Magdalena Zvonar 4 r.

217.		Ana Maria Kovačić 3 r.	218.		Petar Dugalija 4 r.
219.		Dani Dergez 4 r.	220.		Patrik Grijanec, Filip Jančijev, Fran Muktić 6 r.
221.		Petra Barić, Erin Kolaković 7 r.	222.		Ema Moslavac 6 r.
223.		Josipa Selak 7 r.			

2. Dječji vrtić Bubamara, Kalinovac

224.		Handmade by children of Bubamara Kindergarten, 2024
------	---	---

3. Peski Art – Đurdevac

225.		Dječji vrtić – Maslačak	226.		Franjo Mihočka
227.		Pero Cik	228.		Ivana Hadžija

229.

Kulturno-
umjetnička
udruga “Magda i
Lusia” –
Mađarevo
(Varaždinska
županija)

230.

Ivana Hadžija

231.

Franjo Mihočka

232.

Dražen
Milenković, Stare
Kapela

Croatia, Kalinovac, embroidery by Slavica Paviša, 20th cent.

Handmade by Maria Vidaković, 2024

Jaslice iz Bocvane

Jaslice izrađuju djeca iz društveno i ekonomski ugrožene zajednice. Većina njih potječe iz obitelji čiji su se djedovi i bake ili pradjedovi i prabake preselili na rubna područja Serowea iz okolnih sela, gdje su se bavili stočarstvom, lovom ili sakupljanjem hrane iz prirode. S malo ili nimalo obrazovanja, ovim obiteljima teško je pronaći posao i osigurati osnovne potrebe za svoje bližnje. U takvim uvjetima, alkohol često predstavlja problem.

Sestre ursulinke pomažu ovoj zajednici, a jedna od njihovih inicijativa je pozivanje djece da subotom ujutro dolaze u njihov dom na dva sata. Tijekom tih susreta organiziraju se igre, podučavanje o zdravlju i higijeni, proučavanje Biblije te učenje o ponašanju i životnim vještinama. Na kraju svakog susreta djeca dobivaju dvije kriške kruha s maslacem od kikirikija i pekmezom, čašu sirupa te malu količinu praška za pranje odjeće.

Ova djeca nemaju osnovne životne potrepštine. Kako bi ih se potaknulo na odgovornost, od njih se traži redovito sudjelovanje na subotnjim susretima kako bi mogli dobiti pomoć. Djeca koja redovito dolaze dobivaju toaletne potrepštine, školski pribor kada je potrebno, školske uniforme (za ljeto i zimu, jednom godišnje) te pristojnu odjeću. Prilikom podjele uniformi roditelje se potiče da pomognu nekim poslom. No, cipele se daju svoj potrebitoj djeci bez obzira na dolazak na susrete.

Ova subotnja druženja pomažu djeci da steknu neku strukturu u svom životu, s obzirom na to da je velik dio njihove

Cribs from Bostwana

The cribs are the work of children from a socially and economically disadvantaged community. For the vast majority of them, their grandparents or great-grandparents moved to the outskirts of Serowe from surrounding rural areas, where they were cattle herders or survived by hunting and gathering food from the bush. With little or no education, it is difficult for them to find work and provide for their families. In such circumstances, alcohol often becomes a problem.

The Ursuline Sisters support this community, and one of their initiatives is to invite the children to their residence on Saturdays for two hours. These sessions include games, lessons on health and hygiene, Bible studies, behaviour, and life skills. At the end of each session, the children receive two slices of bread with peanut butter and jam, a glass of squash, and a small amount of washing powder for their clothes.

These children lack the basic necessities of life. To encourage them to take some responsibility for receiving assistance, they are required to attend the Saturday morning sessions regularly. Those who do so are periodically provided with toiletries, school stationery when needed, uniforms (both summer and winter, once a year), and respectable clothing. For uniforms, parents are encouraged to contribute by doing some work. However, shoes are given to all needy children without the requirement of attending the sessions.

These Saturday mornings help provide the children with some direction in their lives, as much of their traditional culture

tradicionalne kulture i duhovnosti izgubljen. Osim toga, primanje osnovnih potreština značajno olakšava njihovu prilagodbu glavnom društvenom toku Bocvane.

and spirituality has been lost. Additionally, receiving basic necessities greatly supports their efforts to integrate into Botswana's mainstream culture.

Djeca su također pozvana da nedjeljom dolaze na misu u Katoličku crkvu svetog Gabrijela. Nakon mise dobivaju isti obrok i prašak za pranje odjeće kao i subotom.

The children are also invited to attend St Gabriel's Catholic Church on Sundays. After church, they receive the same snack and washing powder as they do on Saturdays.

233.

234.

235.

Slike | Paintings

236.		South Africa, painted by Kasujja	237.		South Africa, painted by Kasujja
238.		South Africa, painted by Kasujja	239.		South Africa, painted by Kasujja
240.		South Africa, painted by Kasujja	241.		South Africa, painted by Kasujja
242.		Print reproduction of Raffaellino del Garbo, Adoration of Angels,	243.		Unknown origin, acrylic on plexiglass
244.		Unknown origin, watercolour	245.		Print of Ivan Lackovic Croatacs Christmas
246.		Acrylic copy, by A. Pompei, of Madonna del Velo, 1700s, of Carlo Dolci	247.		Self-adhesive print
248.		Print, 20 th cent., property Paviša family	249.		Print, 20 th cent., property Paviša family
250.		Croatia, Đurđevac, embroided by Anica Jakelić, 2024	251.		Print, 20 th cent., property Paviša family

252.

Icon of nativity scene by Mariola Zajączkowska-Bicho, 21st cent., property of S.E. Mons. Salvatore Pennachio

Ikona božićne jaslvice Marioli Zajączkowskoj-Bicho, rođenoj 1961. godine u Varšavi, Poljska. Ikonografkinja koja naglašava ulogu osobnog i emotivnog izraza u svom radu. Entuzijastkinja hladnih encaustičnih tehnika, pozlate i ukrasa. Samostalne izložbe: Rim i Matera, Italija.

253.

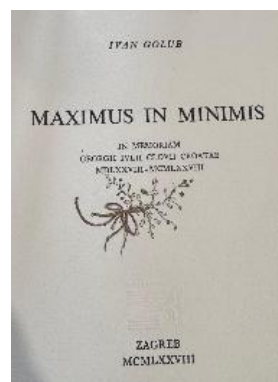

Nepal, Kathmandu, Tibetan thangka, 21st century, property of S.E. Mons. Salvatore Pennachio

Thangka je tradicionalna tibetanska budistička religijska slika na pamuku ili svili. Nije uokvirena, već se drži urolana kada nije izložena. Thangke mogu trajati dugo, ali su osjetljive i obično imaju svilenkasti prekrivač na prednjoj strani te se čuvaju na suhim mjestima. Thangke su prvobitno bile namijenjene za osobnu meditaciju i za poduku monaških učenika. Ove slike su vrlo šarene, a neke koriste zlatnu prašinu, zbog čega slike mogu koštati milijune rupija, ovisno o količini korištene zlatne prašine.

Ovaj tradicionalni budistički umjetnički oblik prvi je put korišten za slikanje u crkvi Uznesenja u Katmandu. Kasnije su ga kršćanski umjetnici počeli koristiti za prikazivanje života i djela Isusa. Tako je nastala serija thangki s kršćanskim temama u Katmanduu. Ova slika prikazuje božićnu priču našeg Gospodina Isusa Krista i druge važne događaje izravno povezane s njegovim rođenjem, tj. Navještenje, potraga za smještajem, pohod, predstavljanje u hramu i bijeg u Egipat.

254.

Crteži i pjesme naših kalinovačkih ambasadora kulture i vjere:
Ivana Lackovića Croate i Ivana Goluba
Posudba Katoličkog Bogoslovnog fakulteta iz ostavštine Ivana Goluba.

Polonia, Shrine of Kalwaria Zebrzydowska,
oil, painted by Padre Cyprian Moryc, 2024

The Most Reverend Archbishop Henryk Mićkysztaŭ Jagodziński
Titular Archbishop of Limosano
Apostolic Nuncio

Pretorija, 8. Prosinca 2024

Preuzvišeni biskupe, dragi monsinjore, poštovani župniče, draga braćo i sestre u Kristu Gospodinu,

Svim srcem bih želio danas biti s vama u Kalinovcu, na ovoj hrvatskoj zemlji koja mi je toliko draga. Možda nisu svi upoznati s tim, ali proveo sam pet godina svog svećeničkog života među Hrvatima: tri godine u Zagrebu i dvije godine u Sarajevu. Po Božjoj providnosti, moj suradnik u Apostolskoj nuncijaturi u Južnoafričkoj Republici, gotovo na samom kraju svijeta, vaš je sunarodnjak, monsinjor Dario Paviša, kojeg poznajem već dugi niz godina.

Tijekom naših razgovora, monsinjor Dario govorio mi je o svom prekrasnom projektu: Križnom putu "*Fratres omnes*" u Čepelovcu. U kapeli, čiji će se kamen temeljac danas blagosloviti, odlučio je postaviti kopiju čudotvorne slike Majke Božje Kalvarijske. Povjerio mi je svoju odluku i duboko duhovno i osobno iskustvo koje ga je dovelo do odabira te slike. Taj je izbor proizašao iz intenzivne i iskrene molitve u poljskom Svetištu u Kalvariji Zebrzydowskoj, koje se nalazi samo 32 km od Krakova. Njegovo svjedočanstvo duboko me dirnulo i potaknulo me da ga podržim u nabavi tog dragocjenog umjetničkog djela.

Kako bih pomogao u ostvarenju ovog projekta, obratio sam se profesorici Ewi Kucharskoj, pobožnoj štovateljici Majke Božje Kalvarijske i iskrenoj prijateljici hrvatskog naroda. Kada je čula priču monsinjora Darija i saznala da će slika biti smještena u hrvatskoj kapeli, velikodušno je financirala izradu kopije. Danas se ova slika svečano predstavlja za kapelu u izgradnji, kao znak njezine velikodušnosti i pobožnosti.

Zahvaljujući naporima profesorice Kucharske, 29. studenoga ove godine, u Svetištu u Kalvariji Zebrzydowskoj održana je izvanredna svečanost posvete slike. Proslavu je predvodio preuzvišeni mons. Robert Józef Chrzęszcz, pomoćni biskup Krakovske nadbiskupije, uz sudjelovanje čuvara Svetišta, fra Cypriana Moryca, O.F.M., i drugih svećenika. Nakon posvete, slika je postavljena uz original i ostala je na glavnom oltaru Bazilike tijekom cijele noći.

Iako je profesorica Kucharska iskreno željela osobno dostaviti sliku, ranije preuzete obveze spriječile su je da prisustvuje ovom radosnom slavlju. Ipak, njezin plemeniti čin ostaje prekrasan simbol prijateljstva između poljskog i hrvatskog naroda, kao i znak zajedništva i bliskosti naših Crkava, ujedinjenih kao jedna sveta, katolička i apostolska Crkva.

Naše zemlje, Poljska i Hrvatska, nekada su bile nazvane bedemima kršćanstva. Danas taj naziv nije samo sjećanje na prošla vremena, već predstavlja i izazov i zadatak za sadašnjost i budućnost.

Naša zajednička povijest obogaćena je likom svetog Ivana Pavla II., koji je često posjećivao Svetište u Kalvariji Zebrzydowskoj tijekom svog života: kao dijete, svećenik, biskup, kardinal i na kraju kao papa. Sam je znao prisjećati se kako je volio dolaziti ondje u tišini, bez najave, kako bi molio pred slikom Majke Božje. Svetište se nalazi samo 32 km od Krakova. Kao što dobro znate, sveti Ivan Pavao II. gajio je duboku ljubav prema Hrvatima i Hrvatskoj.

Nadam se, ako Bog da, da ću jednog dana moći posjetiti kapelu u Čepelovcu, gdje će biti čuvana slika Majke Božje Kalvarijske, i pridružiti vam se u molitvi za Hrvatsku i Poljsku.

Neka Majka Božja Kalvarijska zagovara za nas, a svemogući Bog – Otac, Sin i Duh Sveti – neka vas blagoslovi.

S poštovanjem i molitvama,

+ Henryk M. Jagodziński
A. N.

The Most Reverend Archbishop Henryk Mieczystaw Jagodziński
Titular Archbishop of Limosano
Apostolic Nuncio

Pretoria, 8 grudnia 2024

Najdostojniejszy Księżu Biskupie, drogi Księżu Prałacie, szanowny Księżu Proboszczu, drodzy Bracia i Siostry w Chrystusie Panu,

Z całego serca pragnę być dziś z Wami tutaj, w Kalinowcu, na drodzej mojemu sercu ziemi chorwackiej. Być może nie wszyscy o tym wiedzą, ale spędziłem pięć lat mojego kapłańskiego życia wśród Chorwatów: trzy lata w Zagrzebiu i dwa lata w Sarajewie. Dzięki zrządzeniu Opatrzności Bożej, moim współpracownikiem w Nuncjaturze Apostolskiej w Republice Południowej Afryki, niemal na końcu świata, jest Wasz rodak, ksiądz prałat Dario Paviša, którego znam od wielu lat.

Podczas naszych rozmów ks. prałat opowiadał mi o swoim wspaniałym dziele – Drodze Krzyżowej „Fratres omnes” w Čepelovcu. W kaplicy, której kamień węgielny zostanie dziś poświęcony, postanowił umieścić kopię cudownego obrazu Matki Bożej Kalwaryjskiej. Wyjaśnił mi także, dlaczego wybrał właśnie ten obraz. Powodem była głęboko duchowa i osobista modlitwa w polskim sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej, oddalonym zaledwie 32 km od Krakowa. Ta poruszająca historia skłoniła mnie do wsparcia ks. prałata Dario w zdobyciu kopii obrazu.

Zwróciłem się w tej sprawie do pani prof. Ewy Kucharskiej, wielkiej czcicielki Matki Bożej Kalwaryjskiej, a zarazem serdecznego przyjaciela Chorwatów i Chorwacji. Prosiłem ją o pomoc w zakupie obrazu. Pani profesor, gdy usłyszała historię ks. prałata i dowiedziała się, że obraz zostanie umieszczony w chorwackiej kaplicy, z wielkoduszności ufundowała jego kopię. Obraz ten zostanie dziś uroczysto przekazany na potrzeby budującej się kaplicy.

Dzięki staraniom pani prof. Kucharskiej w sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej, 29 listopada b.r., odbyła się niezwykła uroczystość poświęcenia obrazu. Dokonał tego Jego Ekscelencja ks. bp Robert Józef Chrzęszcz, biskup pomocniczy archidiecezji krakowskiej, w asyście kustosza sanktuarium, o. Cypriana Moryca, O.F.M. oraz innych kapłanów. Po poświęceniu obraz został przyłożony do oryginału i przez całą noc spoczywał przy głównym ołtarzu w bazylice.

Pani prof. Ewa Kucharska pragnęła osobiście przekazać obraz, jednak z powodu wcześniejszych zobowiązań nie mogła uczestniczyć w tej uroczystości. Jej hojny gest jest pięknym przykładem przyjaźni między narodem polskim a chorwackim oraz znakiem bliskości i jedności między naszymi Kościołami, które są częścią jednego, świętego, katolickiego i apostolskiego Kościoła.

Nasze kraje, Polska i Chorwacja, w przeszłości nazywane były przedmurzem chrześcijaństwa. Dziś to określenie nie jest jedynie wspomnieniem dawnych czasów, lecz stanowi wyzwanie i zadanie na dziś i jutro.

Łączy nas także osoba św. Jana Pawła II, który wielokrotnie pielgrzymował do sanktuarium w Kalwarii Zebrzydowskiej – jako dziecko, kapłan, biskup, kardynał, a później jako papież. Jak sam wspominał, lubił tam przyjeżdżać w ciszy, nie informując nikogo, by modlić się przed wizerunkiem Matki Bożej. Z Krakowa do Kalwarii Zebrzydowskiej jest tylko 32 km. Jak sami dobrze wiecie, św. Jan Paweł II darzył Chorwatów i Chorwację szczególną miłością.

Mam nadzieję, że dzięki Opatrzności Bożej uda mi się odwiedzić kaplicę w Čepelovcu, gdzie znajdzie się obraz Matki Bożej, aby wspólnie modlić się z Wami za Chorwację i Polskę.

Niech Matka Boża Kalwaryjska wstawia się za nami, a Bóg Wszechmogący – Ojciec, Syn i Duch Święty – niech Wam błogosławi.

Z wyrazami szacunku i modlitwą,

+ Henryk M. Jagodziński

The Most Reverend Archbishop Henryk Mićkysztaw Jagodziński
Titular Archbishop of Limosano
Apostolic Nuncio

Pretoria, 8 December 2024

Most Reverend Bishop, Dear Monsignor, Esteemed Parish Priest, Dear Brothers and Sisters in Christ the Lord,

I wish with all my heart to be able to be here with you today, in Kalinovac, on the Croatian land that is dear to my heart. Perhaps not everyone knows this, but I spent five years of my priestly life among the Croats: three years in Zagreb and two years in Sarajevo. By the will of Divine Providence, my Collaborator in the Apostolic Nunciature in the Republic of South Africa, almost at the end of the world, is your fellow countryman, Monsignor Dario Paviša, whom I have known for many years.

During our conversations, Monsignor Dario told me about his wonderful work—the Way of the Cross “*Fratres omnes*” in Čepelovac. In the chapel, the cornerstone of which will be blessed today, he decided to place a copy of the miraculous image of Our Lady of Kalwaria. He shared his decision to place in this sacred space a copy of the miraculous image of Our Lady of Kalwaria and the profound personal story behind it. This choice stemmed from a deeply spiritual and heartfelt prayer he experienced at the Polish Shrine in Kalwaria Zebrzydowska, located only 32 km from Kraków. His moving testimony inspired me to support him in obtaining this precious painting.

To help fulfill this endeavor, I turned to Professor Ewa Kucharska, a devout follower of Our Lady of Kalwaria and a warm friend of the Croatian people. When she heard Monsignor Dario’s story and learned that the painting would adorn a Croatian chapel, she generously funded the creation of the copy. Today, this painting is being solemnly presented for the chapel under construction, a testament to her generosity and devotion.

Thanks to the efforts of Prof. Kucharska, an extraordinary ceremony of consecration of the painting took place in the Shrine in Kalwaria Zebrzydowska on November 29 this year. It was presided by His Excellency Mons. Robert Józef Chrzęszcz, Auxiliary Bishop of the Archdiocese of Kraków, assisted by the Guardian of the Shrine, Fr. Cyprian Moryc, O.F.M., and other priests. After the consecration, the painting was placed next to the original and rested at the main altar in the Basilica throughout the night.

Although Professor Kucharska deeply wished to deliver the painting in person, prior commitments prevented her from attending this joyous celebration. Her magnanimous gesture, however, stands as a beautiful symbol of friendship between the Polish and Croatian Nations and a sign of the unity and closeness of our Churches, which are united as one holy, Catholic, and apostolic Church.

Our countries, Poland and Croatia, were once called the bulwarks of Christianity. Today, this term is not only a memory of bygone times, but also a challenge and task for today and tomorrow.

Our shared history is enriched by the figure of Saint John Paul II, who often visited the Shrine at Kalwaria Zebrzydowska throughout his life—as a child, priest, bishop, cardinal, and finally as pope. He himself recalled how he liked to come there in silence, without informing anyone, to pray before the image of Our Lady. The shrine is just 32 km from Kraków. As you well know, Saint John Paul II held a deep affection for Croats and Croatia.

I hope, God willing, to one day visit the chapel in Čepelovac, where the image of Our Lady of Kalwaria will be enshrined, and join you in prayer for both Croatia and Poland.

May Our Lady of Kalwaria intercede for us, and may God Almighty—the Father, the Son, and the Holy Spirit—bless you.

With respect and prayers,

+ Henryk M. Jagodziński
A.N.

Povijest božićnih jaslica u Poljskoj

Poljske božićne jaslice (*szopki*) imaju talijansko podrijetlo. Ovu božićnu tradiciju u Poljsku su donijeli franjevci već u 13. stoljeću, poznati u Poljskoj kao Bernardinci. Isprva su jaslice izrađivali samo redovnici, no s vremenom su se i laici počeli baviti ovim zanatom. Najstarije očuvane figurice jaslica u Poljskoj datiraju iz 14. stoljeća i nalaze se u crkvi sv. Andrije u Krakovu. Te figurice Djeteta Isusa, Djevice Marije i svetog Josipa nastale su 1370. godine na zahtjev Elizabete Ugarske, sestre poljskog kralja Kazimira III. Velikog i majke Ludovika I. Ugarskog.

Tradicija izrade božićnih jaslica brzo je zaživjela i postala iznimno popularna. Tipične poljske jaslice sadrže Svetu Obitelj, anđele, Tri kralja, pastire, goveda, vola, magarca, ovce i Betlehemsku zvijezdu. Uz božićno drveće, jaslice su danas neizostavan dio božićnog ukrašavanja u poljskim crkvama. U 18. stoljeću tradicija se proširila i na privatne domove, a dizajn jaslica često je odražavao lokalne krajolike, običaje, svakodnevni život pa čak i društvene ili političke događaje. U teškim vremenima za narod, jaslice su postale oblik domoljubnog izražavanja.

Posebna tradicija uključivala je prijenosne jaslice koje su se nosile od kuće do kuće dok su kolendari nudili blagoslove i dobre želje. Te su jaslice zapravo bile mobilna lutkarska kazališta i pučke predstave ukorijenjene u srednjovjekovnim crkvenim liturgijama. Drvene lutke koje su predstavljale likove iz Betlehema bile su odjevene u tkaninu ili papirnate kostime. U ruralnim krajevima jednostavnije jaslice izrađivane su kao male drvene kuće s krovovima od slame, u kojima su se nalazile drvene ili kartonske figurice ukrašene šarenim papirom. Neke su bile nalik pastirskim kolibama.

U Poljskoj, za razliku od drugih zemalja, pojam "*szopka*" ima više značenja: "jaslice," "štalica" i "*jaselka*" (izvedeno iz stare poljske riječi za pojilo). U početku su se pojmovi "*szopka*" i "*jaselka*" koristili naizmjenično za označavanje jaslica i lutkarskih predstava. Do 19. stoljeća, "*szopka*" je postao glavni naziv za minijaturene jaslice i božićne lutkarske predstave.

Poljske jaslice, za razliku od svog egzotičnog bliskoistočnog nadahnuća, često prikazuju poljski krajolik prekriven snijegom. Jaslice su bile toliko privlačne da su crkvene vlasti pojačale njihov učinak animiranim figurama. U 15. stoljeću biskup Grzegorz iz Sanoka pisao je o franjevcima koji su prikazivali jaslice s Djetetom Isusom, volom i magarcem kako bi privukli mnoštvo, ne samo iz vjerskog poštovanja već i iz znatiželje. Savjetovao je svećenike da slijede taj primjer i dodaju pastire i ovce koje veselo plešu.

Do 18. stoljeća jaslice su postale vrlo razrađene. Opis svećenika Jędrzeja Kitowicza spominje jaslice s Djetetom Isusom u kolijevci, Marijom i Josipom koji se klanjaju, anđelima iznad njih i pastirima koji donose darove. Scene su često uključivale ljude iz različitih društvenih slojeva i narodnosti, prikazane u svakodnevnim aktivnostima poput brige za stoku ili trgovanja. Na blagdan Bogojavljenja uvodili su se likovi Mudraca s raznovrsnim pratnjama, kao i prikazi vojnika i putnika.

S vremenom su, kako bi ponovno pobudili zanimanje za statične jaslice, redovnici počeli animirati figurice. Ti su prikazi prikazivali razne prizore, poput sukoba između trgovaca i vojnika ili humorističnih interakcija, što je oduševljavalo javnost. Međutim, zabrinutost zbog prikladnosti takve teatralnosti u crkvama dovela je do ograničenja. Biskup Teodor Czaratoryski iz Poznania zabranio je animirane jaslice, dopuštajući samo statične prikaze povezane s Rođenjem. Ova je regulacija dovela do pada složenih jaslica u crkvama, iako se tradicija nastavila privatno u samostanima, gdje su jaslice s bogato ukrašenim figurama prikazivane u devocionalne svrhe.

U 18. stoljeću, dok su crkvene vlasti ograničavale animirane prikaze jaslica, običaj putovanja s prijenosnim jaslicama dobio je na važnosti. Kolendari su izvodili kratke predstave, od humorističnih do mračnih, poput Herodove egzekucije. Varšavski kroničar 1749. godine bilježi tradiciju posjećivanja kuća s jaslicama, koje su sadržavale statične prikaze Svete Obitelji ukrašene animiranim figuricama koje su izlazile iz malenih tornjeva.

Ovaj običaj, poznat kao "hodanje sa štalicom" (hodanje s jaslicama), očuvao se do danas, dobivajući regionalne i folklorne karakteristike. Godine 1926. Jędrzej Cierniak ga je opisao na sljedeći način:

"U duge zimske večeri vesela grupa kolendara radosno se kreće kroz selo, od kuće do kuće, po pahuljastom snijegu. Nose šaroliki i veseli asortiman, uključujući zvijezdu, jaslice, Turonia (tradicionalno mitsko biće) i lokalne svirače. Osvijetljeni šarenim lampionima koji trepere ovdje i tamo, iza ograda i uglova zgrada, donose radost. Djeca, ali ne samo djeca—odrasli, a posebno mlade žene—nestrpljivo čekaju u svojim domovima dugo očekivane i toplo dočekane goste. Odjednom se iza zidova začuje komešanje, šapati, zatim tanke strune violine, pa puna glazba i srdačno, radosno pjevanje kolendara."

Ova vrsta prijenosnih poljskih jaslica, spojena s kazališnim predstavama koje uključuju biblijske, liturgijske i kulturne motive, jedinstvena je poljska pojava.

Prva dokumentirana jaslica potječe iz Medike blizu Przemysła iz 1837. godine. Prema zapisima, prikazivala je štalu sa slamnatim krovom smještenu između dva tornja. U sredini je bila kolijevka ispunjena slamom u kojoj su se nalazili Isus, Djeвица Marija i Sveti Josip. U blizini su stajali Tri Kralja i pastiri sa svojim životinjama. Likovi su bili pokretne lutke, a iznad njih je sjala Betlehemska zvijezda.

Običaj izrade božićnih jaslica postao je posebno popularan u Krakovu. Porijeklo tradicije krakovskih jaslica pripisuje se lokalnim zidarima koji su izrađivali male jaslice za prodaju, kao i velike, bogato ukrašene jaslice s lutkama, koje su poprimile oblik prijenosnih kazališta. Krakovske jaslice izrađuju se od laganih i lako modelnih

materijala poput kartona, folije i celuloida. Inspirirane su arhitekturom Krakova i često sadrže šarene, višekratne i šiljaste konstrukcije. Stvorene u 19. stoljeću, ove jaslice bile su maštovite i jedinstvene, nastojeći prikazati ne stvarno okruženje, već plemenito mjesto dostojno Isusova rođenja.

Prve jaslice izrađivali su zidari iz sela oko Krakova, koji su ih stvarali tijekom građevinske pauze kako bi zaradili za život. S vremenom se pojavila specijalizirana skupina izrađivača krakovskih jaslica. Prvo natjecanje za najljepše krakovske jaslice održano je 1937. godine, oživljavajući tradiciju koja je izbljedjela tijekom Prvog

svjetskog rata. Povijesni muzej Krakova posjeduje najbogatiju zbirku ovih jaslica, a najstarije potječu iz 1945. godine.

Krakowske jaslice uključuju elemente nadahnute povijesnim znamenitostima Krakova. Prepoznatljivo obilježje su tornjevi koji simboliziraju Baziliku sv. Marije. Božićna štalica s Marijom, Josipom i malim Isusom obvezan je element. Prepoznate kao jedinstvena krakovska tradicija, ove jaslice upisane su na UNESCO-ov Popis nematerijalne kulturne baštine i danas su poznate širom svijeta.

Krakowske jaslice duboko su utjecale na kreativnost, senzibilitet i maštu umjetnika i pisaca. Najpoznatije poljsko djelo nadahnuto tim jaslicama nesumnjivo je *Betlejem Polskie* (Poljski Betlehem) Lucjana Rydela, prvi put izvedeno 1904. godine. Njegove scene odvijaju se kroz tri vremenska razdoblja: suvremenu Poljsku, poljsku povijest i biblijska vremena. Biblijski kralj Herod prikazan je ne samo kao vladar drevne Palestine nego i kao tlačitelj Poljske, prizivajući sliku sila koje su podijelile Poljsku i njihovih politika germanizacije i rusifikacije s ciljem gušenja poljskog identiteta. Austrija, treća sila podjele, izostavljena je jer je djelo napisano u Galiciji, provinciji Habsburške Monarhije.

Tri kralja u *Betlejem Polskie* prikazani su kao veliki poljski vladari: Kazimierz Veliki, Władysław Jagiełło i Jan III Sobieski. Uz poljske kraljeve, Isusu odaju počast i drugi povijesni likovi koji su se borili za neovisnost Poljske, poput barskih konfederata, legionara koji su marširali iz Italije u Poljsku, Kościuszkovih kosača, ulanâ te sudionika studentskog i siječanjskih ustanka, kao i roditelja i djece iz Wrzešnie koji su se borili za pravo na molitvu na poljskom jeziku.

Betlejem Polskie Lucjana Rydela povezuje priču o Isusovu rođenju s tadašnjim političkim i domoljubnim temama. Ovo kazališno djelo postalo je most između jaslica kao tradicionalne narodne božićne predstave i jaslica gdje je priča o Isusovu rođenju poslužila kao prilika za komentar suvremenih događaja.

Godine 2023. jedna od jaslica iz Krakova bila je izložena u Vatikanu. Iako je sadržavala tradicionalne elemente krakovskih jaslica, uključivala je i rimske motive inspirirane znamenitostima Vječnoga grada. Prvi je bio kupola koja simbolizira Baziliku sv. Petra, tornjevi nadahnuti Bazilikom Santa Maria Maggiore te terasa Anđeoske tvrđave (Castel Sant'Angelo) s kipom sv. Mihaela Arkandela. Pokraj te strukture nalazila se kolumna s kipom Marije, nalik onima koje se nalaze na poznatim rimskim trgovima. Umjetnik je uključio i još jedan značajan motiv Vječnoga grada: minijaturnu ključanicu koja otkriva kupolu Bazilike sv. Petra. Ovaj detalj referira na poznatu ključanicu na vratima imanja Viteškog reda Malte na Aventinu, koja nudi jedinstven pogled na dvorište Malteškog reda i jednu od glavnih atrakcija Rima. U podnožju tih jaslica, u špilji, postavljena je rimska vučica, simbolički povezana s Krakovskom zmajevom spiljom. Papinski grbovi ugrađeni u pod jaslica odavali su počast pontifikatima Ivana Pavla II., Benedikta XVI. i pape Franje.

Jaslice iz Krakova predstavljene na izložbi bile su prepune iznenađenja. Imale su dvostrane strukture. Na poledini se nalazila fasada Bazilike Santa Maria Maggiore, čiji su balkoni prikazivali čudotvornu sliku Marije, Salus Populi Romani, povezanu s čudom padanja snijega usred rimskog ljeta. Također su bile izložene relikvije betlehemske

jaslica koje se čuvaju u toj marijanskoj bazilici. U dvorištu su bili prikazani sveci poput sestre Faustine, Padre Pija i Ivana Pavla II., uz prikaze pape Franje i sv. Franje Asiškog.

U kapeli sv. Kinge, smještenoj 101 metar ispod zemlje u rudniku soli Wieliczka kraj Krakova, a koja datira iz kasnog 12. i ranog 13. stoljeća, nalazi se Špilja jaslica. Od 1903. godine tamo se nalaze jaslice koje su isprva bile izrađene od drveta, a kasnije isklesane iz blokova kamene soli. Do danas se u ovom podzemnom ambijentu održava tradicija proslave Polnoćke (Pasterka) na Badnjak, koja se njeguje još od srednjeg vijeka.

U Poznańu Bernardinci njeguju staropoljsku tradiciju mehaničkih jaslica. Na Bernardinskom trgu, unutar samostanskih zidina, postavljaju jedne od najvećih jaslica u Europi, impresivne ne samo po svojoj veličini, već i po animiranim figurama.

Jaslice u Wambierzycama, u Donjoj Šleziji, najstarije su pokretne jaslice u Europi, s 800 drvenih figura, od kojih je 300 animirano. Longin Wittig započeo je njihovu izradu 1882. godine i posvetio 28 godina njihovu dovršavanju. Ova izložba, koja je cjelogodišnja atrakcija, i dalje oduševljava posjetitelje.

U svetištu Gospe Žalosne u Bobolicama, nedaleko od Ząbkowica, često nazivanom "bijelom katedralom", jaslice su od 2005. godine smještene u prezbiteriju. Tijekom božićnog razdoblja transformiraju se u kamenitu špilju visoku 19 metara, koja simbolizira Kristovo rodno mjesto. U Wrocławu, u crkvi Gospe na Pijesku, jaslice se sastoje od približno 2000 elemenata, uključujući više od 100 animiranih figura. Kreirao ih je otac Kazimierz Błaszczyk, a dio jaslica izložen je tijekom cijele godine, dok se cijela scena prikazuje tijekom božićnih blagdana.

Jedne od najvećih živih jaslica u Poljskoj nalaze se u svetištu Jasna Góra u Częstochowi. Smještene u rustikalno poljsko selo s domaćim životinjama, Sveta obitelj—Josip, Marija i novorođeno Dijete—okružena je pastirima i anđelima. Ovaj jedinstveni prikaz betlehemske štalice odiše atmosferom stare poljske seoske idile. Stvorene 2008. godine, jaslice zauzimaju oko 2500 četvornih metara samostanskih vrtova.

Cjelogodišnje jaslice koje je izradio Franciszek Stephan između 1896. i 1916. godine izložene su u Kudowi-Czermni.

Od 2009. godine, *Orszak Trzech Króli* (Povorka Tri kralja) stekao je ogromnu popularnost u Poljskoj. Ove ulične povorke, slične onima u španjolskim gradovima ili dijelovima Meksika, prvi put su održane u Varšavi 6. siječnja 2009. Nakon što je 6. siječnja 2011. proglašen državnim praznikom, interes za ove povorke znatno je porastao. Godine 2018. predsjednik Poljske počeo je sudjelovati na tim događajima u raznim gradovima. Povorke okupljaju veliki broj klera, redovnika i biskupa.

Poljske jaslice često odražavaju religijske i folklorne elemente, istodobno se osvrćući na povijesni i društveno-politički kontekst zemlje. Tijekom Drugog svjetskog rata božićne jaslice stvarane su kako bi podigle duh potlačenog naroda. Na Badnjak 1944. godine, unatoč pojačanim restrikcijama u koncentracijskom logoru Dachau, poljski svećenici potajno su organizirali božićnu predstavu. Lutke je izradio otac Henryk Malak, uz pratnju violine profesora Mieczysława Kulawika. Scenarij su napisali oci Aleksander Szymkiewicz i Czesław Dukiel, a izvedbu je započeo otac Mieczysław Januszczak. Ova dirljiva predstava pružala je duhovnu utjehu zatvorenicima.

Slične tajne proslave jaslica odvijale su se i u drugim logorima, uključujući Gross-Rosen, Auschwitz i Stutthof, često uključujući antinacističke poruke i simbole poljske otpornosti. Čak i tijekom uvođenja ratnog stanja 1981. godine, jaslice u poljskim crkvama odražavale su teškoće nacije pod režimom. Na primjer, 1981. godine jaslice u isusovačkoj crkvi u Kaliszu prikazivale su rudare ubijene od strane policije, s Marijom koja oplakuje tragediju. Sljedeće godine darovi za Dijete Isusa uključivali su simbolične obroke, okružene bonovima za hranu i tužnim licima djece.

Bogatstvo poljske tradicije jaslica nadilazi arhitekturu i kazališne prikaze, protežući se i na glazbenu sferu. Religiozne božićne pjesme (*kolędy*) i folklorne pjesme (*pastoralki*) nadahnute betlehemske događajima imaju prepoznatljiv poljski pečat. Te pjesme zaslužuju zasebnu detaljnu raspravu.

Croatia, Kalinovac, handmade by Danijela Paviša Vrabčević, 2012

Z dziejów szopki Bożonarodzeniowej w Polsce.

Polskie szopki są pochodzenia włoskiego. Do naszego kraju ten zwyczaj bożonarodzeniowy dotarł już w XIII w. za sprawą zakonu franciszkanów zwanych u nas bernardynami. Nic więc dziwnego, że początkowo zwyczaj budowania szopek mieli tylko zakonnicy. Z czasem także świeckie osoby świeckie zaczęły zajmować się budowaniem szopek. Najstarsze w Polsce, zachowane, figurki z szopek bożonarodzeniowych pochodzą z XIV w. i znajdują się w Kościele pod wezwaniem św. Andrzeja w Krakowie. Te jedne z najstarszych na świecie figur przedstawiających małego Jezusa, Matkę Bożą i św. Józefa powstały w 1370 r. na życzenie i dzięki wsparciu siostry króla polskiego Kazimierza Wielkiego – Elżbiety Węgierskiej, matki Ludwika Wielkiego, króla Węgier.

Tradycja budowania szopek szybko się przyjęła i zyskała ogromną popularność. Najczęściej elementem polskiej szopki są: Święta Rodzina, Anioły, postacie Trzech Mędrców, Pasterze, bydło, wół i osioł, owce, i gwiazda betlejemska. Szopka obok choinki jest obecnie stałym elementem bożonarodzeniowego wystroju wewnątrz polskich kościołów. W polskich domach prywatnych szopki zaczęły się pojawiać od XVIII w. Swym wystrojem niejednokrotnie nawiązywano do lokalnych pejzaży, zwyczajów, realiów codziennego życia, a także do wydarzeń społecznych i politycznych. W trudnych dla narodu okresach szopka stawała się wręcz patriotyczną demonstracją. Istniała nadto grupa szopek kolędniczych z którymi chodzono od domu do domu, składając gospodarzom życzenia pomyślności i Bożego błogosławieństwa. Był to rodzaj obnośnych teatrzyków kukielkowych i ludowych jasełek, mających swoje źródła w kościelnych misteriach średniowiecznych. Drewniane kukielki symbolizujące postaci ze sceny Bożego Narodzenia ubrane były w stroje z materiału lub papieru. Na wsiach robiono prostsze szopki – domki z dwuspadowym dachem, pokrytym słomą, na dachu gwiazda, a wewnątrz figurki z drewna ubrane w „szmatki” lub wycięte z dykty i oklejone kolorowym papierem. Niekiedy był to pasterski szałas.

W Polsce, w przeciwieństwie do innych krajów słowo „szopka” ma jeszcze kilka innych określeń: żłobek, stajenka, jasełka. Szopka w języku polskim znaczy tyle co mała szopa – pomieszczenie na magazynowanie siana, stajenka – małe pomieszczenie dla zwierząt domowych, żłobek to zdrobnienie od słowa żłób a jasełka pochodzą od staropolskiego słowa jasła czyli drewniany żłób dla karmienia zwierząt lub drewniane nosze służące do przenoszenia bardziej ciężkich przedmiotów. Termin szopka tak w odniesieniu do miniaturowej budowli z figurkami Świętej Rodziny, jak i do bożonarodzeniowego widowiska kukielkowego obecna jest w języku polskim dopiero od XIX w. Wcześniej, a w XIX w. zamiennie używano słów szopka i jasełka w odniesieniu do obu tych zjawisk.

Polska szopka betlejemska jest tak podobna do zwyczajnej naszej chłopskiej szopy, w której cała przyroda z egzotycznością Bliskiego Wschodu nie ma nic wspólnego, bo to przyroda polska, przyprószona śniegiem.

Żłobek był tak wielką atrakcją dla wiernych, zatem służba kościelna postanowiła wzmocnić jej efekty poprzez animację. W XV w. polski biskup Grzegorz z Sanoka pisał o szopce, że franciszkanie nowymi, pełnymi zabobonów nabożeństwami ściągali do

siebie lud wskutek czego inne kościoły stały się mało uczęszczane, bo każdy żądny widzenia nowych rzeczy biegł do franciszkanów, nie tyle z uczucia religijnego, ile z chęci widowiska, zwłaszcza gdy oni w dzień Bożego Narodzenia wystawiają w kościele wołu, ośła i źłobek z Dzieciątkiem. zalecił wobec tego swym kanonikom i prałatom: „i wy to samo możecie zrobić, a nawet, jeśli się wam podoba, dodajcie pasterzy i owce w radosnych dokoła podskokach”.

Opis szopki z 2. poł. XVIII w. pozostawił ks. Jędrzej Kitowicz. Było niej Dzieciatko Jezus w kolebce, obok którego stali Maryja i Józef w pozycji nachylonej, wyrażającej uczucie wielkiej miłości i podziwu dla Dzieciątka. W górze szopki pod dachem i nad dachem aniołowie unoszący się na skrzydłach, jakby śpiewający: *Gloria in excelsis Deo*. Nieco dalej w pewnej odległości jeden od drugiego widoczni byli pasterze, padający na kolana przed Nowonarodzonym, ofiarując mu swoje dary: jeden baranka, inny kozłą. Za szopą po obu jej stronach widać było innych pasterzy i wieśniaków: jedni doglądali pasące się stadka owiec i bydła, inni spali, a jeszcze inni spieszyli do szopy, niosąc na ramionach barany, kozły. Byli to ludzie reprezentujący ludzi należący do różnego stanu społecznego i narodowości: panowie w karetach jadących, szlachta i mieszczanie pieszo idący, chłopci na targ wiozący drewno, zboże, siano, prowadzący woły, orzący pługami, sprzedający chleb, kobiety dojące krowy, Żydzi trzymający w rękach różne towary do sprzedania i tym podobne.

W uroczystość Objawienia Pańskiego zwanego powszechnie w Polsce świętem Trzech Królów, umieszczano w szopce postaci Mędrców ze Wschodu, klęczących przed narodzonym Chrystusem i ofiarujących mu złoto, mirrę i kadzidło. Za nimi stały orszaki ich dworzan reprezentujący różne narody i funkcje: Persów, Arabów, Murzynów, giermków biegnących przed królewskim orszakiem, koniuszych prowadzących konie, słońce i wielbłądy z kunsztownymi siodłami na grzbietach. W dalszej kolejności różne oddziały wojska: jezdni i piesi, oddziały murzyńskie i hufce białych ludzi, porozbijane namioty, a na końcu pułki polskiej, pruskiej i moskiewskiej gwardii, armaty, chorągwie konne, husarskie, pancerne, ułańskie, kozackie, rajtarskie, węgierskie i inne. Zakonnicy rywalizowali między sobą co do pomysłowości w inscenizowaniu wydarzeń z Betlejem ubogaconych polską tradycją. Celowali w tym franciszkanie kapucyni. Gdy z czasem szopki przedstawiały martwe figurki i nie wzbudzały już ludzkiej ciekawości, więc reformaci, bernardyni i franciszkanie konwentualni, dla większego zainteresowania ludu i zachęty aby wierni uczęszczali do ich kościołów wprawiali je w ruch. Bracia zakonnicy słudzy klasztorni przez otwory w rusztowaniu, na którym stała szopka poruszali figurkami. Zatem ludzie mogli widzieć jak Żyd potrząsał futrem, jakby rzeczywiście wystawiał je do sprzedania. Ktoś mu je ukradł i wyniknęła wielka kłótnia wielka. Skrzywdzony Żyd wzywał na pomoc żołnierzy, którzy wraz instygatorem – publicznym oskarżycielem aresztowali złodzieja. Inna scena pokazywała pijanych chłopów, bijących się, albo żonę szynkarza tańczącą z młodzieńcem, lub śmierć z diabłem tańczących ze sobą, a następnie walczącą ze sobą. Inne odgrywane sceny to musztra żołnierzy, trące trący drzewo, i inne tym podobne wzbudzające zainteresowanie prostego ludu i młodzieży. Nic więc dziwnego, że kościoły napępniały się widzami żądnymi widowisk. Niekiedy wychodzili z ławek i cisnęli się do ołtarza przy którym stała szopka. Wówczas spod rusztowania, na którym stały jasełka, wyłaniał się sługa kościelny z kijem okładał nim natrętów, co czyniło widowisko jasełkowe jeszcze bardziej atrakcyjnym.

Widowiska ruchomych jasełek odbywały się w godzinach wolnych od nabożeństw, między obiadem i nieszporami. Jednakże takie zachowanie w kościele za niestosowna, zatem książę Teodor Czartoryski, biskup poznański, zakazał ich urządzania. Pozwolił jedynie wystawiać nieruchome figurki, związane z tajemnicą Narodzenia Pańskiego. Po tym zakazie jasełka, powszedniały coraz bardziej, a w niektórych kościołach zostały całkowicie zaniechane.

Ojcowie bernardyni po zakazaniu eksponowania ruchomych szopek wstawiali kołyskę Chrystusa Pana nowo narodzonego, nie swoich w kościołach wprawdzie, ale w pokoju gościnnym przy furcie klasztornej. Niewielu o tym było wiadomo, raczej tylko dewotom i dewotkom związanym z zakonem bernardyńskim. Przychodzili tam zaraz po obiedzie, aby obejrzeć kolebkę z Dzieciątkiem. Była to zwyczajna kolebka, w jakiej kołysano dzieci, ale bogato w kwiaty i szaty bogate przybrana. Stała pośrodku izby, a w niej Dzieciątko Jezus naturalnej wielkości, w zdobne pieluszki owinięte i śpiąca. U wezłowania kolebki stała figurka Najświętszej Panny, w suknie według mody przystrojona wysokości ok 120 cm, oraz postać św. Józefa w stroju stylizowanym na żydowski ubiór, w świetlistych szatach. Całe zgromadzenie klasztorne, klęcząc, formowało krąg wokół kolebki, śpiewając pieśni stosownie ułożone. Gwardian z jednej strony, a za nim pozostali według godności. Obecni klęcząc, kołysali kolebkę i śpiewali wspólnie. Po skończeniu pieśni, gwardian w postawie stojącej odmawiał modlitwę śpiewanym tonem. Następnie kropił zgromadzonych wodą święconą i na tym kończyła się ceremonia, która nie trwała dłużej niż pół godziny i odbywała tylko raz jeden w rok w dzień Bożego Narodzenia.

O ile okresem przełomowym w upowszechnieniu tradycji szopki betlejemskiej był wiek XVII, to w połowie wieku XVIII, w związku z zakazem organizowania ruchomych szopek w kościołach, gdyż do treści przedstawień, scen i postaci coraz częściej przenikały elementy o charakterze ludycznym, pojawił się zwyczaj chodzenia z szopką po ulicach miast i po wsiach. Odgrywano tam okazji różne scenki, często żartobliwe, ale także okrutne, a nawet makabryczne, jak ścięcie Heroda.

Już w 1749 r. warszawski kronikarz odnotował, że z obnośnymi szopkami chodzono po domach. Składały się na nią stajenka pokryta strzechą, wewnątrz której znajdował się nieruchomy żłóbek z Dzieciątkiem, Maryją i św. Józefem. Była ona flankowana (wzmocniona) dwoma przysadzistymi wieżyczkami, z których „wychodziły” animowane figurki.

Zwyczaj ten, zwany chodzeniem z szopką, przetrwał do czasów współczesnych, nabierając kolorystyki regionalnej i folklorystycznej. Jędrzej Cierniak tak opisał w 1926 r. jego przebieg: „Przez wieś od chałupy do chałupy, w długie wieczory zimowe, ciągnie wesoło po puszystym śniegu, barwna radosna gromadka kołędników, z gwiazdą, szopką, turoniem, a także i z wsiowymi grajkami, przyświecając sobie kolorową latarką, migocącą to tu, to tam, poza płotem, poza węglami zabudowań. A dzieci, ale nie tylko dzieci, bo i starsi, a zwłaszcza dziewczęta, czekają po chałupkach na spodziewanych i mile widzianych gości. Wtem słyhać za ścianą rumor, szepty, potem cienką strunę („kwintę”) skrzypiec, już całą muzykę i krzepki a taki pełen wesela śpiew kołędników”.

Tego rodzaju polska szopka obnośna, połączona z widowiskiem teatralnym, zawierającym w sobie watki biblijne, liturgiczne i obyczajowe jest polskim fenomenem.

Pierwszy ikonograficzny dokument potwierdzający pojawienie się szopki pochodzi z Medyki koło Przemyśla z 1837 r. Z jego zapisów wynika, że była to pokryta strzechą i ustawiona między dwoma wieżyczkami stajnia. Wyłożony sianem żłóbek z Dzieciątkiem, Matka Boża i św. Józef znajdowali się w jej środkowej części, obok stali Trzej Królowie oraz pastuszkowie ze zwierzętami. Postaci były ruchomymi kukielkami, a nad wszystkim świeciła Gwiazda Betlejemka.

Zwyczaj budowania bożonarodzeniowych szopek stał się szczególnie popularny w Krakowie. Za twórców tradycji budowania krakowskich szopek uważa się tamtejszych murarzy, którzy tworzyli zarówno niewielki szopki na sprzedaż, jak i piękne duże szopki wigilijne z kukielkami, które nabierały charakteru obnośnego teatrzyku. Krakowskie szopki, które powstają z lekkich i nietrwałych materiałów, takich jak tektura, sreberka i celuloid. Szopki te nawiązują do krakowskiej architektury i są to zazwyczaj wielowieżowe i różnokolorowe strzeliste konstrukcje. Krakowskie szopki powstałe w XIX w., były fantazyjne, a więc unikatowe w formie, która miała być zobrazowaniem nie rzeczywistego, ale godnego miejsca, w którym mógłby przyjść na świat Jezus. Pierwsze XIX-wieczne szopki tworzyli murarze z podkrakowskich miejscowości. Dzięki nim mogli zarabiać w martwym sezonie budowlanym. Z czasem powstała odrębna grupa osób specjalizująca się w tworzeniu krakowskich szopek. W 1937 r. miał miejsce pierwszy konkurs na najpiękniejszą krakowską szopkę. Konkurs przywrócił zwyczaj budowania szopek, który zaniknął podczas I wojny światowej. Najbogatszą kolekcję szopek krakowskich ma w swoich zasobach Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Najstarsze, znajdujące się tam szopki pochodzące z 1945 r.

Szopki Krakowskie nawiązują do architektury Krakowa. Każdy element w nich zawarty, inspirowany jest zabytkami miasta. Znakiem szczególnym Krakowskich Szopek są wieże, które symbolizują Bazylikę Mariacką, a w konstrukcji obowiązkowo musi być obecna bożonarodzeniowa stajenka z Maryją, Józefem i Dzieciątkiem. Krakowskie Szopki są specyficzną tradycją Krakowa, wpisaną na listę UNESCO, rozpoznawalną w tej chwili już na całym świecie.

Szopki krakowskie wywarły silny wpływ na twórczość, wrażliwość i wyobraźnię artystów i literatów. najbardziej znanym w Polsce utworem nawiązującym do krakowskiej szopki jest niewątpliwie „Betlejem polskie” autorstwa Lucjana Rydla wystawionym pierwszy raz w 1904 r. Jego sceny rozgrywają się jednocześnie w trzech przestrzeniach czasowych: w ówczesnej polskiej współczesności, w polskiej historii i w czasach biblijnych. Biblijny Herod to nie tylko władca starożytnej Palestyny, lecz także ciemniejszy Polski, przywodzący na myśl zaborców oraz ich germanizacyjne i rusyfikacyjne praktyki związane z tłumieniem powstańczych zrywów i walką z polskością. Pominięto tu trzeciego zaborcę – Austrię, gdyż dzieło powstało w Galicji, stanowiącej prowincję Monarchii Habsburgów. Trzej Królowie to w „Betlejem” L. Rydla to nasi wielcy władcy: Kazimierz Wielki, Władysław Jagiełło i Jan III Sobieski. Oprócz polskich królów składają Jezusowi hołd także inni bohaterowie historyczni, walczący o niepodległość polski: konfederaci barscy, legioniści idący do Polski z ziemi włoskiej, kościuszkowscy kosynierzy, ułani, powstańcy listopadowi i styczniowi, rodzice i dzieci z Wrześni walczące o pacierz w polskiej mowie. „Betlejem” Lucjana Rydla opowiada historię Narodzenia Pańskiego i podejmuje aktualną wówczas tematykę polityczno-patriotyczną. ten utwór sceniczny stał się ogniwem łączącym szopkę rozumianą jako

tradycyjne ludowe przedstawienie bożonarodzeniowe z szopką, w której jasełka stały się okazją do komentowania bieżących wydarzeń.

W 2023 r. prezentowano na Watykanie jedną z krakowskich szopek, które obok tradycyjnych cech krakowskich posiadała również elementy rzymskie, inspirowane zabytkami Wiecznego Miasta. Pierwszym z nich jest kopuła symbolizująca bazylikę św. Piotra, wieże inspirowane wieżami bazyliki Matki Bożej Większej oraz taras Zamku Anioła wraz z postacią św. Michała Archanioła. Obok tej budowli stała kolumna ze statuą Maryi obecną na najważniejszych rzymskich placach. Artysta w prezentowanej szopce zawarł jeszcze jeden, bardzo istotny motyw Wiecznego Miasta... Miniaturową dziurkę od klucza, przez którą widać kopułę bazyliki Św. Piotra. Element ten nawiązuje do słynnej dziurki w bramie posiadłości Kawalerów Maltańskich na Awentynie, która, dzięki temu, że widać przez nią fragment dziedzińca maltańskiego, jest jedną z najważniejszych atrakcji miasta. U dołu tej szopki, w grocie umieszczono Rzymską Wilczycę – co koresponduje z krakowską Smoczą Jamą. Papieskie herby widoczne w posadzce szopki upamiętniały pontyfikaty Jana Pawła II, Benedykta XVI i papieża Franciszka.

Prezentowana na konkursie szopka krakowska była pełna niespodzianek. Jest ona dwustronną budowlą. Po drugiej jej stronie widoczna była fasada Bazyliki Matki Bożej Większej, a na jej balkonach umieszczono nie tylko cudowny wizerunek Maryi *Salus Populi Romani*, który wiąże się z cudem spadającego śniegu w środku rzymskiego lata, ale także relikwie drewniak betlejemskiego żłóbka, przechowywane w tej maryjnej bazylice. Na jej dziedzińcu umieszczono kilka postaci świętych: siostrę Faustynę, ojca Pio i Jana Pawła II. Nie zabrakło również postaci papieża Franciszka i św. Franciszka z Asyżu.

W założonej na przełomie XII i XIII w. kopalni soli w Wieliczce koło Krakowa w kaplicy św. Kingi, na głębokości 101 m, znajduje się Grota Narodzenia, w której od 1903 r. zaczęto umieszczać najpierw drewniane, a następnie wyrzeźbione w bryłach soli kamiennej figury szopki betlejemskiej. Do dzisiaj trwa zwyczaj celebrowania tam pod ziemią Mszy św. o północy z 24 na 25 grudnia tzw. Pasterki, podtrzymywany od czasów średniowiecza.

Ojcowie bernardyni z Poznania nawiązując do wspomnianej wyżej staropolskiej tradycji ruchomych szopek wznoszą na Placu Bernardyńskim w Poznaniu, na terenie ich klasztoru należąca do największych szopek na kontynencie europejskim, która zadziwia nie tylko rozmiarami, ale też tym, że figury w jej środku są ruchome.

Szopka w Wambierzycach na Dolnym Śląsku to najstarsza ruchoma szopka w Europie. Ma 800 drewnianych figurek, z czego 300 ruchomych. Pomysłodawcą budowy był Longin Wittig, który pracę nad jej budową rozpoczął w 1882 r. i pracował nad tym dziełem 28 lat. Do dzisiaj można podziwiać ten zabytek, który nieustannie cieszy się swoją popularnością. Ekspozycja tej szopki trwa przez cały rok.

Kościelna szopka betlejemska, od 2005 r. wznoszona w sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej w Bobolicach koło Ząbkowic zwanym „białą katedrą” umiejscowiona jest w prezbiterium, które na czas liturgicznego okresu Bożego Narodzenia, stając się miejscem narodzin Jezusa, zamienia się w skalną grootę, wysoką na 19 m. We wrocławskim kościele Matki Bożej na Piasku szopkę tworzy ok. 2000 elementów, w tym ponad 100 figur

ruchomych. Jest to dzieło ks. Kazimierza Błaszczyka. Część szopki działa przez cały rok, a całość uruchamiana jest w okresie od Bożego Narodzenia.

Jednym z największych w Polsce „żywych Betlejemów” jest szopka jasnogórska w Częstochowie. W chłopskiej zagrodzie, w której przebywają żywe zwierzęta, Świętą Rodzinę – Józefa i Maryję pochylonych nad nowonarodzoną Dzieciną, otaczają pasterze i aniołowie. Ta replika jedynej w swoim rodzaju betlejemskiej stajni, została bowiem zanurzona w atmosferę dawnej polskiej wsi. Szopka ta tworzona jest od 2008 r. w otoczeniu narodowego sanktuarium na tzw. fosach jasnogórskich, zajmując ok. 2,5 tys. m² powierzchni zakonnego ogrodu.

Całoroczna domowa szopka Franciszka Stephana z lat 1896-1916 eksponowana jest w Kudowie Czermej.

Od 2009 r. w Polsce wielką popularnością cieszą się Orszaki Trzech Króli czyli uliczne jasełka organizowane na ulicach wielu miejscowości. Polski Orszak Trzech Króli podobny jest w swoim charakterze do parad organizowanych w miastach Hiszpanii, w niektórych miastach Meksyku i w innych miastach świata i po raz pierwszy odbył się w Warszawie w 2009 r. w dniu 6 stycznia. W 2011 w związku z ogłoszeniem 6 stycznia dniem wolnym od pracy zainteresowanie orszakami znacznie wzrosło. W 2018 r. prezydent Rzeczypospolitej Polski zapoczątkował swoje uczestnictwo w orszakach organizowanych w różnych miastach w Polsce. W orszakach uczestniczy licznie polskie duchowieństwo, zakony męskie i żeńskie a także biskupi.

Szopki polskie – ich treściowa zawartość – poza elementami religijnymi i folklorystycznymi nawiązywała do konkretnych sytuacji w jakich znajdowała się Polska. Nawet w czasie II wojny światowej powstawały szopki świąteczne, które niosły otuchę zniewolonemu narodowi. Wigilię Bożego Narodzenia 1944 r., mimo iż w 1944 r. zastrzono w obozie koncentracyjnym w Dachau postępowanie w stosunku do więźniów, księża polscy potajemnie wystawili widowisko teatralne Szopka w Dachau. Kukielki do tego widowiska wyrzeźbił w drzewie ks. Henryk Malak. Akompaniował na skrzypcach prof. Mieczysław Kulawik. Libretto napisał ks. Aleksander Szymkiewicz i ks. Czesław Dukiel. Inicjatorem przedstawienia był ks. Mieczysław Januszczak. W tym okrutnym miejscu to przedstawienie dawało więźniom pociechę duchową. W KL w Gross-Rosen głośnym widowiskiem były polskie jasełka Bożonarodzeniowe w 1944 r. poetycko przygotowane i wyreżyserowane. W Auschwitz - niemieckim obozie koncentracyjnym na terenie okupowanej Polski w Boże Narodzenie 1943 r. odegrano przedstawienie szopki. Wykonano do niej figurki i prapremiera odbyła się jako jednorazowe przedstawienie w ambulansie bloku chirurgii (I piętro 21 bloku – 33). Był tam Herod, Maryja z Dzieciątkiem, szlachcic polski i inne tradycyjne i nowe postaci, a teksty nawiązywały do sytuacji obozowej i politycznej o antyhitlerowskiej wymowie. W KL Stutthof dla kobiet znajdowały się także więźniarki Polki. Więźniarki pracujące w pracowni szewskiej (Strohschuhmacherstube) urządziły tam szopkę, którą chowały za piecem przed niemieckimi kapo. W wigilię 1944 r., korzystając z faktu, że wszyscy esesmani i Rapportführer byli pijani, kobiety przygotowały uroczystą wigilię Bożego Narodzenia. Przygotowały ołtarz ubrany kwiatami zdobytymi przez jedną z więźniarek i pomiędzy kwiatami, w wyhaftowanej i uszytej szkatułce położyły komunikaty również konspiracyjnie zdobyte komunikanty. Przed szkatułką ustawiły szopkę. W centralnym miejscu żłobek z Dzieciątkiem, wołem i osłem po bokach. Figurki te ulepiała jedna z

więźniarek. Z dwóch stron umieszczono parami figurki ubrane w stroje ludowe wszystkich regionów Polski. uroczystość rozpoczęła czytaniem tekstów mszalnych i kazania napisanego przez jednego księdza-więźnia. Chór śpiewał kolędy. Szopki w konspiracji organizowano także w domach prywatnych.

Także wprowadzenie stanu wojennego tuż przed świętami Bożego Narodzenia spowodowało, że w 1981 r. w wielu kościołach wystrój żłóbków nawiązywał do skutków decyzji gen. Wojciecha Jaruzelskiego wprowadzających 13 XII 1981 r. stan wojenny w całym kraju. Twórców szopek odnoszących się do tej dramatycznej sytuacji w kraju władze Polski Rzeczypospolitej Ludowej niejednokrotnie prześladowały. Jednym z przykładów była szopka w kościele jezuitów w Kaliszu w 1981 r. Jej wystrój nie pozostawiał wątpliwości co do związku z rzeczywistością stanu wojennego. Umieszczona została tam między innymi plansza z sylwetkami górników zastrzelonych przez reżimową milicję w kopalni „Wujek”. Matka Boża płakała nad tragedią górników i wszystkimi ofiarami stanu wojennego. Przewrócony żłóbek zaś i Dzieciątka Jezus w zwojach kolczastego drutu symbolizowały naród, który został wyrwany ze swoich marzeń i rzucony w twardą rzeczywistość stanu wojennego”. Rok później jako dary dla Dzieciątka Jezus w szopce położono atrapy reglamentowanych artykułów spożywczych, a tłem były plansze z kartkami żywnościowymi, pomiędzy którymi przedstawione były zasmucone i głodne twarze dzieci. W kościele kapucynów w Warszawie w drugim roku stanu wojennego (1982) Matka Boża ubrana była w żałobną szatę, przepasaną białoczerwoną szarfą. Figurka Dzieciątka Jezus znajdowała się nie w żłóbku, ale na bruku, wokół Niego zaś porzrzucone były polskie gazety, reżimowe i konspiracyjna gazeta „Solidarność” a nad szopką widniał napis „Daj Panie siłę w zwycięstwo dobrej sprawy”. Służba Bezpieczeństwa wtargnęła z tego powodu do kościoła.

Dopełnieniem przygotowywanych w Polsce architektonicznych szopek z figurkami ludzi i zwierząt oraz szopek w sensie teatrów bożonarodzeniowych nazywanych najczęściej jasełkami są bardzo liczne pieśni religijne o Bożym Narodzeniu, zwane kolędami oraz bardziej folklorystyczne pieśni ludowe nawiązujące do wydarzeń betlejmskich, ale z elementami ludowymi, zwane pastorałkami. Zarówno kolędy jak i pastorałki zasługują na odrębne omówienie.

Lesotho, handwoven gobein, 21st cent.

The History of the Nativity Scene in Poland

Polish nativity cribs (*szopki*) have Italian origins. This Christmas tradition was brought to Poland as early as the 13th century by the Franciscan Order, known in Poland as Bernardines. Initially, only the monks constructed cribs, but over time laypeople also began to engage in this craft. The oldest preserved nativity figurines in Poland date back to the 14th century and can be found in the Church of St. Andrew in Kraków. These figurines of Baby Jesus, the Virgin Mary, and St. Joseph were created in 1370 at the request of Elisabeth of Hungary, sister of King Casimir III the Great of Poland and mother of Louis I of Hungary.

The tradition of building nativity cribs quickly took root and became immensely popular. A typical Polish nativity scene includes the Holy Family, angels, the Three Wise Men, shepherds, cattle, an ox, a donkey, sheep, and the Star of Bethlehem. Alongside the Christmas tree, the nativity crib is now a staple of Christmas decorations in Polish churches. Private homes began adopting the tradition in the 18th century, with nativity designs often reflecting local landscapes, customs, daily life, and even social or political events. In difficult times for the nation, nativity cribs became a form of patriotic demonstration.

A specific tradition involved portable nativity cribs carried from house to house while carollers offered blessings and well-wishes. These were essentially mobile puppet theatres and folk plays rooted in medieval church liturgies. The wooden puppets, representing Nativity characters, were dressed in fabric or paper costumes. In rural areas, simpler nativity cribs were constructed as small wooden houses with thatched roofs, housing wooden or cardboard figures adorned with colourful paper. Some resembled shepherds' huts.

In Poland, unlike other countries, the term "*szopka*" has multiple meanings: "crib," "stable," and "*jaselka*" (derived from an old Polish word for a feeding trough). Initially, both terms "*szopka*" and "*jaselka*" were used interchangeably to refer to both nativity scenes and puppet shows. By the 19th century, "*szopka*" became the primary term for miniature nativity displays and puppet-based Christmas plays.

Polish nativity cribs, in contrast to their exotic Middle Eastern inspiration, often reflect the Polish countryside covered in snow. The nativity scene was such an attraction that church officials enhanced its appeal with animated figures. In the 15th century, Bishop Gregory of Sanok wrote of Franciscan monks who displayed a crib with Baby Jesus, an ox, and a donkey to draw crowds, not only out of religious devotion but also curiosity. He advised clergy to emulate this and add shepherds and sheep dancing joyfully.

By the 18th century, nativity cribs had become elaborate. A description by Father Jędrzej Kitowicz mentions a crib with Baby Jesus in a cradle, Mary and Joseph bending over in admiration, angels hovering above, and shepherds offering gifts. Scenes often featured people from different social classes and nationalities engaged in everyday activities such as tending livestock or conducting trade. The Epiphany introduced the figures of the Wise Men, accompanied by diverse entourages and depictions of soldiers and travellers.

Over time, to reignite interest in static nativity cribs, friars began animating the figures. These displays portrayed various scenes, such as disputes between merchants and soldiers or humorous interactions, captivating the public. However, concerns over the appropriateness of such theatricality in churches led to restrictions. Bishop Teodor Czartoryski of Poznań banned animated cribs, permitting only static displays tied to the Nativity. This regulation led to a decline in elaborate nativity shows in churches, though the tradition persisted privately in monasteries, where cribs with richly adorned figures were displayed for devotional purposes.

In the 18th century, as church authorities restricted animated nativity displays, the custom of traveling with portable cribs gained prominence. Carollers performed short plays, ranging from humorous to macabre, such as Herod's execution. A Warsaw chronicler in 1749 noted the tradition of house-to-house visits with nativity cribs, which featured stationary depictions of the Holy Family and were adorned with animated figures emerging from small towers.

This custom, known as "*chodzenie z szopką*" (walking with a nativity scene), has survived to the present day, acquiring regional and folkloric characteristics. In 1926, Jędrzej Cierniak described it as follows:

"On long winter evenings, a cheerful group of carollers moves merrily through the village from house to house, across the fluffy snow. They carry a colourful and joyful assortment, including a star, a nativity scene, a Turoń (a traditional mythical creature), and local musicians. Illuminated by a colourful lantern flickering here and there, beyond fences and the corners of buildings, they bring joy. Children, but not only children—adults and especially young women—wait eagerly in their homes for the expected and warmly welcomed guests. Suddenly, there's a commotion behind the walls, whispers, then the thin strings of a violin, followed by full music and the hearty, joyous singing of the carollers."

This type of portable Polish nativity scene, combined with theatrical performances featuring biblical, liturgical, and cultural motifs, is a unique Polish phenomenon.

The first documented depiction of a nativity scene comes from Medyka near Przemyśl in 1837. According to the records, it featured a stable with a thatched roof set between two towers. In its centre was a crib filled with straw, holding the Infant Jesus, the Virgin Mary, and St. Joseph. Nearby stood the Three Wise Men and shepherds with their animals. The figures were movable puppets, and above them shone the Star of Bethlehem.

The tradition of building Christmas nativity scenes became especially popular in Kraków. The origins of the Kraków nativity tradition are attributed to local bricklayers, who crafted both small nativity scenes for sale and elaborate, large-scale nativity sets with puppets, which took on the character of portable theatres. Kraków nativity scenes are made from lightweight and perishable materials such as cardboard, foil, and celluloid. They draw inspiration from Kraków's architecture, often featuring multi-coloured, multi-towered, and spire-like constructions. Created in the 19th century, these nativity scenes were imaginative and unique, aiming to represent not a real setting but a noble place worthy of Jesus's birth.

The earliest nativity scenes were made by bricklayers from villages around Kraków, who crafted them during the off-season in construction to earn a living. Over time, a specialized group of Kraków nativity makers emerged. The first competition for the most beautiful Kraków nativity scene was held in 1937, reviving a tradition that had faded during World War I. The Historical Museum of Kraków houses the richest collection of these nativity scenes, with the oldest dating back to 1945.

Kraków nativity scenes incorporate elements inspired by Kraków's historic landmarks. A distinctive feature is the towers symbolizing St. Mary's Basilica. A Christmas stable with Mary, Joseph, and the Infant Jesus is an obligatory element. Recognized as a unique Kraków tradition, these nativity scenes have been inscribed on UNESCO's Intangible Cultural Heritage List and are now renowned worldwide.

Kraków nativity scenes have profoundly influenced the creativity, sensitivity, and imagination of artists and writers. The most famous Polish work inspired by these nativity scenes is undoubtedly *Betlejem Polskie* (Polish Bethlehem) by Lucjan Rydel, first staged in 1904. Its scenes unfold across three temporal settings: contemporary Poland, Polish history, and biblical times. The biblical King Herod is portrayed not only as the ruler of ancient Palestine, but also as an oppressor of Poland, evoking the image of the partitioning powers and their policies of Germanization and Russification aimed at suppressing Polish identity. Austria, the third partitioning power, is omitted since the play was written in Galicia, a province of the Habsburg Monarchy.

The Three Kings in *Betlejem Polskie* are portrayed as great Polish rulers: Kazimierz the Great, Władysław Jagiełło, and Jan III Sobieski. In addition to Polish kings, other historical figures fighting for Poland's independence, such as Bar Confederates, Legionnaires marching to Poland from Italy, Kosciuszko's scythemen, Uhlans, and participants of the November and January uprisings, as well as parents and children from Września fighting for the right to pray in Polish, also pay homage to Jesus.

Lucjan Rydel's *Betlejem Polskie* intertwines the story of the Nativity with then-current political and patriotic themes. This theatrical work became a bridge between the nativity as a traditional folk Christmas performance and a nativity where the story of the Nativity served as an opportunity to comment on contemporary events.

In 2023, one of Krakow's nativity scenes was displayed in the Vatican. While featuring traditional Krakowian elements, it also incorporated Roman motifs inspired by the Eternal City's landmarks. The first was a dome symbolizing St. Peter's Basilica, towers influenced by the Basilica of Santa Maria Maggiore, and the terrace of Castel Sant'Angelo, complete with the figure of St. Michael the Archangel. Next to this structure stood a column topped with a statue of Mary, reminiscent of those found in Rome's iconic squares. The artist included another significant motif of the Eternal City: a miniature keyhole revealing the dome of St. Peter's Basilica. This detail referenced the famous keyhole in the gate of the Knights of Malta's property on the Aventine Hill, which offers a unique view of the Maltese courtyard and is a prominent Roman attraction. At the base of this nativity scene, in a grotto, the Roman She-wolf was placed, symbolically connecting it to Krakow's Dragon's Den. The papal coats of arms embedded in the nativity's floor honoured the pontificates of John Paul II, Benedict XVI, and Pope Francis.

The Krakow nativity presented at the competition was full of surprises. It was a two-sided structure. On its reverse side was the façade of the Basilica of Santa Maria Maggiore, where its balconies featured the miraculous image of Mary, *Salus Populi Romani*, associated with the miracle of falling snow in the middle of a Roman summer. Also displayed were relics of the Bethlehem manger, housed in this Marian basilica. The courtyard included figures of saints such as Sister Faustina, Padre Pio, and John Paul II, alongside representations of Pope Francis and St. Francis of Assisi.

In the St. Kinga Chapel, located 101 meters underground in the Wieliczka Salt Mine near Krakow and dating back to the late 12th and early 13th centuries, lies the Nativity Grotto. Since 1903, it has been home to nativity scenes initially made of wood and later carved from blocks of rock salt. To this day, the tradition of celebrating Midnight Mass (*Pasterka*) on Christmas Eve, maintained since the Middle Ages, continues in this subterranean setting.

In Poznań, the Bernardine Fathers uphold the Old Polish tradition of mechanical nativity scenes. On Bernardine Square, within their monastery grounds, they assemble one of Europe's largest nativity scenes, impressive not only for its size but also for its animated figures.

The nativity scene in Wambierzyce, Lower Silesia, is the oldest moving nativity in Europe, featuring 800 wooden figures, 300 of which are animated. Longin Wittig began its construction in 1882, dedicating 28 years to its completion. This exhibit, which remains a year-round attraction, continues to captivate visitors.

In the sanctuary of Our Lady of Sorrows in Bobolice, near Ząbkowice, often referred to as the "white cathedral," the nativity scene has, since 2005, been placed in the presbytery. During the Christmas season, it transforms into a rocky grotto 19 meters tall, symbolizing the birthplace of Christ. In Wrocław's Church of Our Lady on the Sand, the nativity scene comprises approximately 2,000 elements, including over 100 animated figures. Created by Father Kazimierz Błaszczyk, part of the nativity is displayed year-round, while the full scene is showcased during the Christmas season.

One of Poland's largest "live Bethlehem" nativity scenes is found at the Jasna Góra sanctuary in Częstochowa. Set in a rustic Polish village with live animals, the Holy Family—Joseph, Mary, and the newborn Child—is surrounded by shepherds and angels. This unique representation of the Bethlehem stable is imbued with the atmosphere of an old Polish countryside. Created in 2008, the nativity occupies approximately 2,500 square meters of the monastery gardens.

A year-round nativity scene created by Franciszek Stephan between 1896 and 1916 is on display in Kudowa-Czermna.

Since 2009, the *Orszak Trzech Króli* (Procession of the Three Kings) has gained immense popularity in Poland. These street pageants, akin to those in Spanish cities or parts of Mexico, first took place in Warsaw on January 6, 2009. Following the declaration of January 6 as a public holiday in 2011, interest in these processions surged. In 2018, the President of Poland began attending these events in various cities. The processions attract large numbers of clergy, religious orders, and bishops.

Polish nativity scenes often reflect religious and folkloric elements while addressing the country's historical and socio-political context. During World War II,

Christmas nativity scenes were created to uplift the oppressed nation. On Christmas Eve 1944, despite intensified restrictions in the Dachau concentration camp, Polish priests clandestinely staged a nativity play. The puppets were carved by Father Henryk Malak, with violin accompaniment by Professor Mieczysław Kulawik. The script was written by Fathers Aleksander Szymkiewicz and Czesław Dukiel, and the performance was initiated by Father Mieczysław Januszczak. This poignant presentation offered spiritual solace to the prisoners.

Similar clandestine nativity celebrations occurred in other camps, including Gross-Rosen, Auschwitz, and Stutthof, often incorporating anti-Nazi messages and symbols of Polish resilience. Even during the imposition of martial law in 1981, nativity scenes in Polish churches referenced the nation's plight under the regime. For example, in 1981, a nativity scene in a Jesuit church in Kalisz depicted miners killed by police, with Mary mourning the tragedy. The following year, offerings for the Christ Child included symbolic rations, surrounded by ration cards and the sombre faces of children.

The richness of Polish nativity traditions extends beyond architecture and theatrical displays to the musical realm, with religious carols (*kolędy*) and folkloric songs (*pastorałki*) drawing on Bethlehem's events with a distinctly Polish flavour. These songs deserve their own detailed discussion.

